

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

K vývojovým tendencím současné české pádové soustavy

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Autor práce: **Karolína Theimerová**
Vedoucí práce: prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Karolína Theimerová**
Osobní číslo: **P14000249**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání**
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **K vývojovým tendencím současné české pádové soustavy**
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je analyzovat vývojové tendence současné české pádové soustavy.

Metody práce:

1. studium relevantní odborné literatury
2. shromáždění materiálů a dat na základě práce s Českým národním korpusem
3. zaznamenání a zpracování materiálů
4. shrnutí a interpretace výsledků analýzy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- GREPL, Miroslav. Příruční mluvnice češtiny. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, 799 s.
- GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. Skladba spisovné češtiny. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 463 s.
- HAUSENBLAS, Karel. Vývoj předmětového genitivu v češtině. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1958, 230 s.
- KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. Encyklopedický slovník češtiny. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 604 s.
- KOPEČNÝ, František. Základy české skladby. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, 335 s.
- PIŤHA, Petr. Existuje dativ posesivní? Slovo a slovesnost. 1971, roč. 32, č. 4, s. 301-311.
- SVOZILOVÁ, Naďa, Hana PROUZOVÁ a Anna JIRSOVÁ. Slovesa pro praxi: valenční slovník nejčastějších českých sloves. 1. Praha: Academia, 1997. 359 s.
- SVOZILOVÁ, Naďa a Ludmila UHLÍŘOVÁ. Přivlastňovací 2. pád versus přídavné jméno (individuálně) přivlastňovací (10 stupňů Celsia). Naše řeč. 1990, roč. 73, č. 1, s. 11-17.
- ŠMILAUER, Vladimír. Novočeská skladba. 3. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, 574 s.
- TRÁVNÍČEK, František. Záporový genitiv v češtině. Slovo a slovesnost. 1938, roč. 4, č. 3, s. 129-138
- ULIČNÝ, O. Instrumentál v struktuře české věty. 2. Praha: Karolinum, 2000, 166 s. Acta Universitatis Carolinae.
- VEČERKA, Radoslav. O vývoji předmětového genitivu v češtině. Naše řeč. 1960, roč. 43, č. 5-6, s. 170-175.

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2017

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu prof. PhDr. Oldřichu Uličnému, DrSc. za ochotu, odborné vedení a cenné rady v průběhu vypracovávání bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vývojovými tendencemi současné české pádové soustavy. První část práce se zabývá popisem pádu, pádové soustavy, genitivu, akuzativu a lokálu podle jazykovědných mluvnic a prací pojednávajících o tomto tématu. Pomocí Českého národního korpusu byla provedena analýza současné vývojové dynamiky. Cílem bylo poskytnout globální pohled na genitiv, akuzativ a lokál a potvrdit či vyvrátit vývojové tendence současné české pádové soustavy.

Klíčová slova

pád, pádová soustava, genitiv, akuzativ, lokál, vývojové tendence, korpus, psaný jazyk

Annotation

This bachelor thesis deals with the developmental trends of the current Czech case system. The first part of the thesis introduces the description of case, case system, genitive, accusative and local according to linguistic grammars and publications which deal with this topic. An analysis of the current developmental dynamics was carried through by means of the Czech National Corpus. The aim was to provide a global overview on the genitive, accusative and local cases and confirm or disprove the current developmental trends of the Czech case system.

Key words

case, case system, genitive, accusative, local, developmental trends, corpus, written language

Obsah

1	Úvod	9
2	K českým teoriím pádu.....	11
3	Metodologické přístupy k pádovému systému češtiny	12
3.1	Tradiční pojetí pádového systému	12
3.2	Lokalistické pojetí popisu pádového systému.....	12
3.2.1	Genitiv podle lokalistického pojetí	13
3.2.2	Akuzativ podle lokalistického pojetí.....	14
3.2.3	Lokál podle lokalistického pojetí	14
4	Funkce pádu	15
5	Třídění pádů	16
5.1.1	Přímý a nepřímý pád	16
5.1.2	Předložkový a bezpředložkový pád.....	16
6	Genitiv	17
6.1	Dělení genitivu	17
6.2	Funkce genitivu.....	19
7	Akuzativ	20
7.1	Funkce akuzativu	20
8	Lokál.....	22
8.1	Typy lokálu	23
8.2	Problematika lokálu ve spisovné češtině.....	24
9	Současná vývojová dynamika pádového systému.....	25
9.1	Genitiv nahrazený akuzativem.....	26
9.1.1	Genitiv v konkurenci s akuzativem u vybraných sloves	29
9.1.2	Genitiv v konkurenci s akuzativem u konkrétních a abstraktních substantiv	34
9.2	Posesivní adjektiva ve prospěch adnominálního genitivu posesivního.....	41
9.3	Variantnost koncovek lokálu.....	43
9.3.1	Místní názvy v lokálu.....	47
9.3.2	„Na jedné straně“ versus „na jednu stranu“	51
10	Závěr.....	53
11	Seznam použité literatury	55
12	Seznam použitých internetových zdrojů	56

Seznam tabulek

Tabulka 1 - sloveso VYUŽÍT	29
Tabulka 2 - sloveso POUŽÍT	29
Tabulka 3 - sloveso UŽÍT	29
Tabulka 4 - sloveso ODLÍT	32
Tabulka 5 - sloveso UKROJIT	32
Tabulka 6- slovní spojení VYUŽÍT + SITUACE.....	36
Tabulka 7 - slovní spojení VYUŽÍT + CHVÍLE.....	36
Tabulka 8 - slovní spojení VYUŽÍT + VLASTNOST	36
Tabulka 9 - slovní spojení VYUŽÍT + ASISTENCE	36
Tabulka 10 - slovní spojení VYUŽÍT + INTERNET	37
Tabulka 11 - slovní spojení VYUŽÍT + NÁSTROJ	38
Tabulka 12 - slovní spojení VYUŽÍT + PENÍZE.....	38
Tabulka 13 - slovní spojení VYUŽÍT + MOBILNÍ TELEFON.....	38
Tabulka 14 - slovní spojení DOBÝT + HRAD	38
Tabulka 15 - slovní spojení DOSÁHNOUT + VRCHOL	39

Seznam grafů

Graf 1 - procentuální výskyt genitivu a akuzativu u slovního spojení VYUŽÍT + MOŽNOST	35
Graf 2 - procentuální výskyt genitivu a akuzativu u slovního spojení VYUŽÍT + SLUŽBA.....	35
Graf 3 - procentuální výskyt koncovky -u	44
Graf 4 - procentuální výskyt koncovky -ě	44
Graf 5 - procentuální výskyt koncovky -u	45
Graf 6 - procentuální výskyt koncovky -ě	45
Graf 7 - procentuální výskyt koncovky -u	45
Graf 8 - procentuální výskyt koncovky -e	45
Graf 9 - procentuální výskyt koncovky -u	46
Graf 10 - procentuální výskyt koncovky -ě	46
Graf 11 - procentuální výskyt koncovky -u a koncovky -e ve slově MĚLNÍK.....	47
Graf 12 - procentuální výskyt koncovky -u a koncovky -e ve slově RAKOVNÍK.....	47
Graf 13 - procentuální výskyt koncovky -u a koncovky -e ve slově NYMBURK.....	48
Graf 14 - procentuální výskyt slovního spojení NA JEDNÉ STRANĚ vs. NA JEDNU STRANU.....	51
Graf 15 - procentuální výskyt slovního spojení NA DRUHÉ STRANĚ vs. NA DRUHOU STRANU.....	52

Seznam použitých zkratek

CQL – Corpus Query Language (korpusový dotazovací jazyk)

ČNK – Český národní korpus

1 Úvod

V této bakalářské práci se nejprve pokusíme vytvořit přehled českých jazykovědných prací, které se zabývají tématem české pádové soustavy a jednotlivými pády češtiny. Konkrétně se zaměříme na tři pády, a to na genitiv, akuzativ a lokál. Budeme vycházet z nejrůznějších českých mluvnic a jazykovědných příruček od počátku 20. století (Hausenblas K.: Vývoj předmětového genitivu v češtině, Praha, 1958; Šmilauer V.: Novočeská skladba, Praha, 1966; Trávníček F.: Mluvnice spisovné češtiny II, Praha, 1951; Kopečný M.: Základy české skladby, Praha, 1962; Grepl M. a Karlík P.: Skladba spisovné češtiny, Praha, 1989; Grepl M. a Karlík P. – Skladba češtiny, Praha, 1998; P. Karlík a kol. Encyklopedický slovník češtiny, Praha, 2002; Gebauer J.: Historická mluvnice jazyka českého, Praha, 2007; Grepl M. a kol.: Příruční mluvnice češtiny, Praha, 2012). Názory na pádový systém a pády se pokusíme zaznamenat do souvislého textu, který bude podávat globální pohled na pádovou soustavu a námi vybrané pády. Zaměříme se nejen na tradiční pojetí pohledu na pádový systém, ale budeme se zabývat také například lokalistickým východiskem popisu českého pádového systému (Uličný O. a O. Bláha: Úvahy o české morfologii: Studie k moderní mluvnici češtiny, Olomouc, 2013), které podává jak odlišné názory na pád a pádový systém, tak také odlišný pohled na genitiv, akuzativ a lokál. U všech vybraných pádů se zaměříme na obecný popis daného pádu, ale také na jeho funkce a druhy. U lokálu se pokusíme analyzovat jeho problematiku v současné spisovné češtině, názory na jeho problematiku budou čerpány z publikace Kamiše K.: Lokál a jeho problematika v současné spisovné češtině a slovenštině, Praha, 1986.

V druhé části práce se pokusíme potvrdit či vyvrátit vývojové tendence současné české pádové soustavy. Na vývojovou dynamiku pádové soustavy bylo poukázáno v mnoha různých jazykovědných pracích od samého počátku 20. století. Názory lingvistů z výše uvedených mluvnic či jazykovědných prací, budou zaznamenány. Dále se zaměříme na konkrétní příklady slovních spojení, které vybraná literatura uvádí jako sporná a u kterých dochází k nahrazování genitivních vazeb vazbami akuzativními. Konkrétně nás bude zajímat nahrazování adverbálního genitivu strukturním akuzativem. Příklady z českých gramatik nebo naše vlastní budou následně porovnány s vygenerovanými výskyty slovních spojení z různých kontextů z Českého národního korpusu.

Zdrojem zkoumaného materiálu, který naše práce využila, byl Český národní korpus. Jedná se o soubor jazykovědných korpusů, sbírku elektronicky zaznamenaných textů pro češtinu. Český národní korpus byl založen roku 1994 a je spravován Ústavem Českého národního korpusu při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Tento korpus nám umožňuje vygenerovat velké množství autentických textů a dat pomocí různých dotazů. Můžeme proto provádět poměrně jednoduše rozsáhlý jazykový průzkum, což v minulosti bylo prakticky nemyslitelné.

Cílem této práce bude nejprve zachytit a popsat konkurenci genitivu a akuzativu, která je v současné spisovné češtině velmi znatelná. Dále se pokusíme analyzovat také zachovávání genitivních či akuzativních vazeb u abstraktních a konkrétních substantiv. V práci zaměříme pozornost také na to, jestli se podle Českého národního korpusu stále ještě vyskytuje v psané češtině partitivní genitiv. V neposlední řadě se podíváme na konkurenci adnominálního genitivu vůči posesivním adjektivům, materiály budou čerpány z různých časopiseckých jazykovědných příspěvků. V poslední části se budeme zabývat variantností lokálových koncovek a jejich morfonologických alternací, a to konkrétně u substantiv maskulin deklinačního vzoru hrad, ale také u místních názvů vybraných měst.

Získané výsledky z Českého národního korpusu budou zaznamenány buď do tabulek, nebo grafů, kde budou uvedeny počty získaných výskytů. Následně budou detailně interpretovány a popsány. U vybraných výskytů se navíc pokusíme analyzovat, z jakého zdroje výskyty pocházejí, zdali se jedná o českou publicistiku, oborovou literaturu či beletrii. Nejzajímavější případy budou ilustrovány na konkrétních výňatcích z kontextů z Českého národního korpusu.

2 K českým teoriím pádu

Pád je prostředkem, kterým se signalizuje syntaktická závislost předmětu na slovese nebo adjektivu, ale také jeho syntaktická nezávislost.¹ Syntaktická závislost substantiva na slovesu se vyjadřuje rekcí. Rekce určuje, že sloveso má určitou vazbu, a určuje tak závislému substantivu jeho pádovou formu.² Například *číst knihu*, *věřit kamarádovi*, *třást pitím* atd.

Pád je gramatická kategorie jmenná, která vyjadřuje různé vztahy jména k jiným slovům ve větě. Jedná se o nejsložitější jmennou kategorii, na rozdíl od rodu a čísla pád nemá v realitě přímý model. Pády se realizují u všech rodů a u obou čísel, a to u substantiv, adjektiv, numeralií a pronomen. Každé jméno v kontextu je v určitém pádě, u každého jména lze tedy určit pád, avšak právě u pádu se široce uplatňuje tvarová homonymie a ta určování pádu ztěžuje. V jednotlivých pádech se uplatňuje bohatá tvarová synonymie, některé typy jmen mají v určitých pádech nejen dva, ale i tři tvary. Například vzor pán, muž a hrad ve 3. pádu jednotného čísla jsou možné alternativy pánu/pánovi, muži/mužovi a hradu/ě (e) u slova popel v genitivu jsou možné tři tvary popela, popelu, popele.³

Počet pádů jmen je v češtině větší než počet různotvarů kterékoli jiné mluvnické kategorie jednotlivých slovních druhů. V češtině je pádů sedm. Podle Hausenblase mají jednotlivé pády z větší části různé, z menší části obdobné úkoly a zpravidla jeden pád mívá úkolů několik, a to značně odlišných. Proto spolu vstupují jednotlivé pády do značně složitých vzájemných protikladů. Pádový systém je značně komplikovaný, jednak tvarově, ale i funkčně.⁴

¹ GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. Skladba spisovné češtiny. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 463 s., s. 271

² Tamtéž, s. 205

³ ČECHOVÁ, Marie. Čeština - řeč a jazyk. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s., s. 163

⁴ HAUSENBLAS, Karel. Vývoj předmětového genitivu v češtině. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1958, 230 s.

3 Metodologické přístupy k pádovému systému češtiny

3.1 Tradiční pojetí pádového systému

Podle Oldřicha Uličného nejstarší soustavná syntax češtiny Zikmundova práce (1863) začleňuje popis pádů do nauky o větě. Ve většině tradičně pojatých bohemistických pracích se význam pádu určuje nejčastěji na základě zobecnění sémantických vztahů slovesa a jména v určitém pádovém tvaru, dále na základě sémanticky pádového jména, nebo na základě větněčlenské platnosti. Objevují se již také transformační hlediska.⁵

Od tradičních pojetí pádového systému se zřetelně odchyluje svým pojetím pádu František Kopečný v Základech české skladby (1962), kde pády dělí na pády syntaktické a nesyntaktické, v genitivu dokonce vidí více než pouze jeden pád.⁶ Bauer a Grepl ve Skladbě spisovné češtiny (1972) dávají důraz na relační funkci pádového morfému, avšak nedostatek zřetele je kladen k systémovosti popisu pádových funkcí. Právě zdůraznění relační funkce pádu a jeho klasifikace je jedním z nejvýznamnějších přínosů tradiční nauky o pádech.⁷

3.2 Lokalistické pojetí popisu pádového systému

V metodologických přístupech k pojetí pádu a pádového systému se vyskytují rozdílná hlediska.

Pádové morfy usouvztažňují výrazy ve větě, některé mají výrazné, některé méně výrazné sémantické rysy. Z funkčního hlediska se pády dělí na tzv. strukturní, jsou zapojeny do syntaktické struktury a pády pragmatické, kam se řadí například vokativ či dativy pragmatického typu a především expresivní použití pádových tvarů. Strukturní pády tedy mají svou syntaktickou, ale i sémantickou funkci. Tyto pády nesou význam. Na rozdíl od nich pragmatické pády nevstupují do větné struktury, mohou být

⁵ ULÍČNÝ, O. Instrumentál v struktuře české věty. 2. Praha: Karolinum, 2000, 166 s. Acta Universitatis Carolinae., s. 11

⁶ KOPEČNÝ F. in ULÍČNÝ O., pozn. 5, s. 11

⁷ BAUER J. a GREPL in ULÍČNÝ O., pozn. 5, s. 11

gramatické, ale většinou jen výrazově, což znamená, že se jedná pouze o jednotky výpovědních struktur.⁸

Tento typ pádové sémantiky vychází z odlišné hypotézy, než tomu je u tradičního pojetí pádů v klasických bohemistických pracích. Podle monografie Úvahy o české morfologii je pro člověka, jeho existenci, tudíž také pro jazykovou komunikaci nejdůležitější prostorové vnímání světa. „Ve flektivních jazycích jsou prostorové vztahy mezi objekty a jejich usouvztažňování s ději a akcemi primárně analyzovatelné v pádových konstrukcích.“⁹

Co se týká souvislosti mezi uspořádaností v prostoru a pádem, primární pádové funkce předložkových i bezpředložkových pádů se dají analyzovat jako lokální vztahy. Výhodou tohoto přístupu je, že na stejném základu lze analyzovat pády prosté i předložkové. Právě uspořádanost je základním rysem prostých pádů včetně jejich lokálních vztahů.¹⁰

V následujících podkapitolách se zaměříme na tři pády, kterým je v této bakalářské práci věnována pozornost, a to na genitiv, akuzativ a lokál.

3.2.1 Genitiv podle lokalistického pojetí

Podle lokalistického pojetí pádů je genitiv pád, který v adverbálních pozicích kopíruje akuzativní struktury s rozlišením celek a část (například *dát si víno – dát si vína*). Jeho distinktivním rysem je jeho kvantifikační sémantika. Genitiv je v současnosti obligatorní pouze v adnominálních a adkvantifikátorových pozicích, dále také po reflexivních slovesech, kde však morf „se“ musí stát na místě tzv. prvního předmětu. Genitivní konstrukce plní mnohé komunikační role v různých druzích textů. Je zřejmé, že některé konstrukce zcela ztratily svou původní sémantiku genitivního tvaru a staly se pouze syntaktickým prostředkem spojení substantiva s dalším substantivem. V dnešní češtině je patrný odklon od užívání posesivních adjektiv ve prospěch genitivu adnominálního. Tento odklon je vysvětlován referenčními

⁸ ULÍČNÝ O. a O. BLÁHA, Úvahy o české morfologii: Studie k moderní mluvnici češtiny 6. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 33

⁹ Tamtéž, s. 33

¹⁰ Tamtéž, s. 34

a pragmatickými faktory, tato tendence je podporována směřováním češtiny k deflektivizaci.¹¹

3.2.2 Akuzativ podle lokalistického pojetí

Akuzativ je pád, který je vždy závislý. Bezpředložkový akuzativ nezávisí na substantivu. Co se týká významů, které akuzativ vyjadřuje, je jich poměrně mnoho. Prvotně vyjadřuje vznik, zásah, směr nebo zaměření. Druhotně může akuzativ vyjadřovat například časové úseky či kvantitu (např. *Stojí to euro.*). V článku jsou uvedeny různé kombinace sémantických rysů akuzativních konstrukcí. Jako například u slovního spojení *trefit cíl*, se jedná o zásah, který je utvořen způsobením změny lokace a kontaktem. Jako další příklad je uvedeno slovní spojení *věnovat někomu prsten*, které je vyjádřeno způsobením změny lokace a prospěchem či neprospěchem. Do akuzativních konstrukcí se dále řadí také frazeologizované elipsy, jako například *Dobrý den*. Akuzativu se využívá v různých adverbialních určeních, jako například adverbialní určení místa, času, míry, příčiny, zřetele nebo přípustky.¹²

3.2.3 Lokál podle lokalistického pojetí

Lokál je pád pouze předložkový, tudíž dovoluje pouze jeho značně zúženou lokalizační interpretaci. Studie se zaměřuje na rozsáhlou oblast jak sekundárních (neboli časových), tak i terciárních (neboli metonymických) významů lokálu. Je uvedeno, že lokálové tvary mají po předložce „na“ lokalizační interpretaci (např. *Na mytíně se objevilo několik srnek.*), po předložce „po“ se jedná o změnu lokace (např. *Vydal se po cestě do Neratovic.*), předložka „při“ může být obě zmíněné interpretace, ale vždy záleží na kontextu. Specifickými odlišujícími rysy lokálu je povrch nebo (ne)povrch předmětu, který je pojmenováván slovem v lokálovém tvaru, a to předložky „na“, „po“ vyjadřují, že se jedná o povrch (*na stole, po koberci*), na rozdíl od toho předložka „při“ vyjadřuje věc mimo povrch (*při zdi*) a předložka „v“ vnitřek nějakého objektu (*v koupelně*).¹³

Co se týká sekundárních funkcí, lokál má obvykle roli předmětu (např. *Strany debatovaly o uspořádání koalice.*), neshodného přívlastku (např. *Trvání na okamžitém*

¹¹ ULÍČNÝ O. a O. BLÁHA, pozn. 8, s. 36

¹² Tamtéž, s. 35

¹³ Tamtéž, s. 39

popisu smlouvy bylo podezřelé.), příslovečné určení času (*např. Po třech hodinách mu došly síly.*), přípustky, způsobu a průvodních okolností a zřetele.¹⁴

4 Funkce pádu

Vedle tvarové stránky zjišťujeme u pádů jejich platnost neboli funkci. Podle Čechové je pád sice morfologická kategorie, ale má i funkce sémantické a především syntaktické, což znamená, že se uplatňuje ve výstavbě věty.¹⁵

Z výše uvedeného tvrzení vyplývá, že se pády dělí na tzv. syntaktické, tedy gramatické, nesémantické, neadverbiální pády a nesyntaktické, tedy konkrétní, sémantické a adverbiální. Kopečný mluví ve své monografii o tzv. pádu syntaktickém proti pádu sémantickému.¹⁶

Syntaktická úloha jednotlivých pádů je různá. Nominativ je pádem podmětu nebo jmenné části přísudku, mnohem řidčeji přívlastku, akuzativ zase především pádem předmětu, řidčeji příslovečného určení, genitiv pádem přívlastku, v menší míře předmětu a v ještě menší míře příslovečného určení.¹⁷

Bauer a Grepl také rozdělují pády syntaktické a nesyntaktické, jejichž užití je motivováno sémanticky. Kurylowitz překlenul patrnou neadekvátnost striktního dělení na pád syntaktický a sémantický svou koncepcí tzv. primární a sekundární pádové funkce. Odlišuje od sebe primární a sekundární funkce pádu. Funkce primární jsou pevně ukotveny v systému jazyka, zatímco funkce sekundární vznikají pod vlivem sémantického nebo syntaktického kontextu.¹⁸

Podle Čechové základní syntaktickou funkci mají první čtyři pády, vokativ se ze syntaktického hlediska nepovažuje za pád, avšak z morfologického ano. Lokál a instrumentál nemají hlavní funkci syntaktickou, ale mají především funkci sémantickou.¹⁹

¹⁴ ULÍČNÝ O. a O. BLÁHA, pozn. 8, s. 39

¹⁵ ČECHOVÁ, M., pozn. 3, s. 164

¹⁶ KOPEČNÝ, František. Základy české skladby. 2. přeprac. vyd. Praha: SPN, 1962, 359 s.

¹⁷ HAUSENBLAS, K., pozn. 4, s. 17

¹⁸ ULÍČNÝ, O., pozn. 5, s. 16

¹⁹ ČECHOVÁ, M., pozn. 3, s. 165

5 Třídění pádů

Pády lze různě seskupovat a třídit. Za prvé na pády přímé a nepřímé. Za druhé na pády prosté neboli předložkové a pády bezpředložkové. Prosté pády se dále dělí na prosté pády adnominální, které se pojí se jménem a adverbální pojící se se slovesem.²⁰

5.1.1 Přímý a nepřímý pád

Pojmů přímý a nepřímý pád se užívá v souvislosti s valenční syntaxí, kde tyto výrazy vyjadřují, zda nadřazené sloveso vyžaduje použití daného pádu přímo s předložkou, nebo bez předložky. Mezi pády přímé patří nominativ a akuzativ. Mezi pády nepřímé se člení genitiv, dativ, akuzativ a instrumentál.²¹

5.1.2 Předložkový a bezpředložkový pád

Spojením předložky se jménem vznikne předložkový pád. Vladimír Šmilauer v Novočeské skladbě uvádí přehled předložek, které dále dělí na předložky s původním významem místním a předložky bez původního místního významu. Pokud se jedná o předložky s původním místním významem, na otázku kam se odpovídá akuzativem. Například *na stůl, před dům, za řeku, nad les, pod zem, mezi zdi* atd. Na otázku kde se odpovídá buď lokálem, u lokálu se jedná o předložky těsného dotyku, nebo instrumentálem, což jsou předložky vzdálenějšího dotyku. Příklad předložky spojené se jménem v lokálu: *na stole, v městě, o stromě*, v instrumentálu: *před domem, za řekou, nad lesem, pod zemí, mezi zdmi*. S genitivem se pojí tzv. vlastní i nevlastní předložky, které mají význam dotyku nebo odlučování, například *do města – od města*.²²

Předložkové pády mohou plnit funkci rekčních pádů. Pádovou formu je v nich tvořena předložkou a pádovou koncovkou. Například *přednášet o Nerudovi, náchylný ke lži nebo zapomenout na přednášku*.²³

²⁰ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 165

²¹ Tamtéž, s. 165

²² ŠMILAUER, Vladimír. Novočeská skladba. 3. Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1966, 574 s., s. 81

²³ GREPL M. a P. KARLÍK, pozn. 1, s. 205

6 Genitiv

6.1 Dělení genitivu

Pád se může klasifikovat podle různých kritérií. Genitiv můžeme dělit podle slovního druhu výrazu, který genitiv přiděluje na genitiv adverbální, který je přidělován jménu, jež je součástí verbální struktury (např. *bát se hadů*). Adverbální genitiv je přidělován jménu v pozici předmětu reflexivními slovesy, včetně přechodníků.²⁴ Tento typ genitivu je v současné spisovné češtině silně vytlačován akuzativem, nikoliv však u reflexivních sloves, jelikož zvrtné zájmeno znemožňuje konkurenci akuzativu. U nereflexivních sloves je tento genitiv běžně nahrazován akuzativem. Například *užívat mozku/užívat mozek* či *poslouchati hudby/poslouchat hudbu*. Genitivы přidělené jménu se rozlišují dva, a to genitiv adnominální (např. *zpěv ptáků*) a kvantifikace. Adnominální genitiv stojí v nominálních strukturách v postpozici (např. *náměstí svobody*), ve spojení se jménem s adjektivní flexí může stát v antepozici (např. *Palackého náměstí*). Genitiv kvantifikace se vyskytuje v nominálních strukturách, které se skládají z kvantifikujícího výrazu a jména. Kam se řadí skupina jmen s kvantifikujícím významem, jako například výrazy řada, skupina nebo skupina existenčních kvantifikátorů, jako například mnoho, hodně, málo aj. Genitiv přidělený číslovce se nazývá genitiv adnumerální (např. *pět chlapců*), adjektivu adadjektivní a předložce adprepoziční (např. *radovat se z úspěchu*).²⁵

Podle sémantické²⁶ složky se genitiv tradičně dělí na cílový neboli dotykový používaný u sloves směřování a dosahování (např. *chytit se plotu*).²⁷ Jan Gebauer od sebe tyto dva typy genitivu odlišuje. Genitiv cílový bývá podle něho při slovesech s předponou do (např. *dobrat se pravdy*).²⁸ Dalším typem je genitiv odlukový, který se klade u sloves vzdalování, u sloves znamenajících jakoukoli odluku, a to například odluku pohybem, odluku způsobenou činem, slovem či myšlením (např. *vzdát se odměny*). Genitiv odlukový může stát i při jménech, taktéž ve smyslu vzdalování nebo odluky (např. *zbavení statku*). Význam tohoto typu genitivu původně náležel ablativu,

²⁴ KARLÍK, P. Genitiv. Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/GENITIV>

²⁵ KARLÍK, Petr, Marek NEKUDA a Jana PLESKALOVÁ. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 604 s., s. 151

²⁶ významové

²⁷ KARLÍK P. a kol, pozn. 25, s. 152

²⁸ GEBAUER, Jan. Historická mluvnice jazyka českého: Díl IV. SKLADBA. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1557-0., s. 334

s nímž ve slovanštině odlukový genitiv splynul. Dále se genitiv dělí na genitiv příčinný, tento typ genitivu se užívá při slovesech a jménech s významem litování, ale také znamenajících leknutí či stud (např. *leknout se stínu*)²⁹ a genitiv kvantitativní (např. *napít se vody*).

Předmětný genitiv se dělí na další dvě skupiny, a to na genitiv částečný neboli partitivní a záporový. Karel Hausenblas uvádí, že záporovým genitivem se rozumí jednak předmětový genitiv u záporných přechodných sloves, která mají v kladné podobě předmět v akuzativu, jednak genitiv v záporných větách jednočlenných s neosobní konstrukcí slovesa být a některých jiných konstrukcích vyjadřujících neexistenci, u nichž stojí genitiv v protikladu k nominativu v kladné větě dvojčlenné, tedy k nominativu předmětovému (např. *není pochyb, že...proti jsou pochyby, že...*).³⁰

Zvláštním typem je tzv. genitiv partitivní neboli dělivý či celkový, toto označení je nepřesné, protože jméno v genitivu vyjadřuje nějaký celek, nikoliv pouze jeho část (např. *sklenice vody, kostka cukru*). U uvedených příkladů sklenice vody nebo kostka cukru se jedná o tzv. klasifikátor jména. V současné češtině se ale čím dál více využívá akuzativ. Podle Karla Hausenblase bývá termínem genitiv partitivní často označován adnominální genitiv, s genitivem adverbálním bývá partitivní genitiv dokonce zcela ztotožňován. Ze sémantického hlediska je význam partitivního genitivu vymezován jako částečnost, neúplnost zásahu.³¹ Vladimír Šmilauer: „děj se týká jen části objektu“.³²

Genitiv, který u deverbativních substantiv označuje podmět nebo předmět základního slovesa se dělí na genitiv původce děje (např. *zpěv ptáků*) a genitiv cíle děje (např. *rozbití vázy*). Pokud genitiv označuje příslušnost k substanti na otázku čím?, čeho?, poté se jedná o genitiv nositele vlastnosti (např. *člověk veselý myslí*), u nějž se v současné češtině dává přednost předložkovému instrumentálu (např. *člověk s pevným charakterem*) či genitiv produktu (např. *autor románu Žert*), dále také genitiv přivlastňovací (např. *zahrada našeho souseda*). Genitivem, který označuje příslušnost podle obsahu je genitiv vysvětlovací (např. *trest smrti*) a již zmíněný genitiv partitivní. Většina uvedených významů se v češtině vyjadřuje také přivlastňovacím adjektivem.

²⁹ GEBAUER, Jan, pozn. 28, s. 350, 351, 361, 362

³⁰ HAUSENBLAS, Karel, pozn. 4, s. 47

³¹ HAUSENBLAS, Karel, pozn. 4, s. 124

³² ŠMILAUER, Vladimír in HAUSENBLAS, Karel, Vývoj předmětového genitivu v češtině. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1958, 230 s., s. 124

Příruční mluvnice češtiny navíc uvádí genitiv autorství (např. *opera Bedřicha Smetany*), v tomto významu lze užít i genitivu předložkového, ale s malým významovým posunem (např. *opera od Bedřicha Smetany*).³³

6.2 Funkce genitivu

Genitiv je pádem přívlastku neshodného závislého na substantivu (např. *střecha domu*), předmětu závislém na slovese (např. *dosáhl úspěchu*), adjektivu (např. *podobný otci*), zřídka kdy také na zájmenu či predikativu.³⁴

Uplatňuje se i jako příslovečné určení času (např. *udělej to do soboty*), místa (např. *vstal od stolu*), míry (např. *zpíval až do ochraptění*), příčiny/důvodu (např. *udělal to z hlouposti*), podmínky (např. *bez tvé pomoci to nesvedu*), účelu (např. *věnoval se sportu v zájmu svého zdraví*), způsobu (např. *jednal podle svého svědomí*), prostředku (např. *poznal příchozího podle hlasu*), průvodních okolností (např. *přišel bez peněz*), původce děje (např. *byl pochválen od ředitele*). Můžeme ho najít i v roli doplňku (např. *bál se opilého otce*).³⁵ V těchto funkcích se vyskytuje jako pád bezpředložkový, ale i předložkový.

Genitiv může být řidčeji také základem jednočlenných vět jmenných, kde vyjadřuje citové zaujetí mluvčího (např. *Těch dárků!*).³⁶

Ve spojení s předložkami bývá součástí předložkového objektu, jedná se o tzv. předložkový pád. Nejdůležitější funkcí genitivu je v současnosti jeho funkce adnominální.

³³ GREPL, Miroslav. Příruční mluvnice češtiny. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, 799 s. ISBN 978-80-7106-624-8., s. 237

³⁴ Tamtéž, s. 237

³⁵ ČECHOVÁ, Marie, pozn. 3, s. 167

³⁶ HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. Česká mluvnice. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981., s. 127

7 Akuzativ

7.1 Funkce akuzativu

Akuzativ je pád vazebný, syntaktický neboli strukturní, je to pád přímého objektu slovesa.³⁷ Tvoří jmenný základ české věty a vyjadřuje předmět, konkrétně se jedná o jeho základní formu. Vyskytuje se v aktivních tranzitivních slovesných konstrukcích jako lexikální pád, a to buď jako předložkový nebo prostý.³⁸

V současnosti můžeme pozorovat tendenci k vzrůstání počtu sloves s akuzativní vazbou. Spoustu sloves ji nově získává. Slovesa, která mají akuzativní vazbu, se nazývají přechodná neboli tranzitivní. U těchto sloves je akuzativ pádem závazným (např. *prát prádlo*). U verbálních substantiv se prostá akuzativní vazba velmi často mění v genitivní (např. *vytištění knihy*). Zachovány zůstávají předložkové vazby a akuzativ je ve funkci neshodného přívlastku (např. *zásoby na Vánoce*).³⁹ Pro starší češtinu platilo, že v záporu akuzativ vždy měnil v genitiv, avšak pro dnešní češtinu toto tvrzení již neplatí.⁴⁰ Například slovní spojení „opravuje boty“ versus „neopravuje boty“, u těchto dvou příkladů je zřejmé, že je akuzativ zachován i po slovese v záporu.⁴¹

Akuzativ se jako adverbiální určení uplatňuje poměrně málo. Pokud se vyskytuje, jedná se převážně o příslovečné určení v akuzativu po předložkách, které výrazně ovlivňují význam předložkového spojení. Jako adverbiální určení akuzativ vyjadřuje například místo, zejména jako odpověď na otázky kam a kudy (např. *na skříň*), čas (např. *celou zimu*), míru (např. *vážít metrák*), příčinu (např. *pro nemoc zavřeno*), zřetel (např. *pokud šlo o řeči*), přípustku (např. *bez ohledu na peníze*).⁴²

Akuzativ je rovněž pádem doplňku k přímému předmětu (např. *nalezli chlapce už zmrzlého*).⁴³

Podle Příruční mluvnice češtiny akuzativ funguje v eliptických zvoláních vyjadřující povely (např. *Pomoc!*), ale také v jednočlenných větách pracích

³⁷ GREPL M., pozn. 33, s. 240

³⁸ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 166

³⁹ GREPL M., pozn. 33, s. 240

⁴⁰ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 166

⁴¹ Tamtéž, s. 166

⁴² GREPL M., pozn. 33, s. 241

⁴³ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 166

vyjadřujících pozdravy, v těchto případech se však se elipsa již frazeologizovala (např. *dobrou noc*).⁴⁴

Ze sémantického hlediska akuzativ vyjadřuje *patiens*, což je objekt nějak dějem zasažený. V tomto případě lze rozlišit několik typů, a to například objekt, který dějem vyjádřeným slovesem vzniká nebo zaniká a po skončení děje představuje jeho výsledek (např. *napsat dopis*). Dalším typem je objekt, u něhož je děj také vyjádřený slovesem a objekt mění své vlastnosti (např. *postavit vázu* = změna polohy objektu). Dále objekt, který je dějem přímo zasahován (např. *hladit dítě*). Pokud se *patiens* vyjadřuje v předmětové pozici, poté již nejde o *patiens* ve vlastním slova smyslu. Do této kategorie patří například objekt, na který je děj zaměřen (např. *hledat houby*) nebo objekt, který je ve vztahu k jinému objektu (např. *vlastnit byt*).⁴⁵

Odlišný pohled na akuzativ je patrný u lokalistického hlediska na pády viz kapitola Lokalistické pojetí pádového systému.

⁴⁴ GREPL M., pozn. 33, s. 241

⁴⁵ Tamtéž, s. 426

8 Lokál

Je pádem převážně adverbialním. Je jediným pádem, který v češtině neexistuje bez předložky. Zčásti se pojí se stejnými předložkami jako adverbialní akuzativ, avšak význam místa je statický a je odpovědí na otázku „kde“.⁴⁶ Další významy není lehké postihnout v úplnosti.⁴⁷

Podle Marie Čechové stojí lokál jako pád na okraji pádové soustavy. Někdy nebývá ani za pád považován, protože musí vždy stát s předložkou a významem vyjadřuje pouze okolnostní vztahy. Avšak Čechová ho za pád považuje, protože má svůj tvar, věcný význam a plní svou funkci ve větě.⁴⁸ Lokál je příslovečným určením, kdy ním vyjadřujeme buď místo, čas, přípustku, příčinu, způsob, zřetel, nebo průvodní okolnosti, může být také předmětem, ale pouze po některých slovesech a po substantivu přívlastkem neshodným. Lokál bývá také formálním a objektovým doplněním, tudíž syntaktickým pádem se stal především u sloves dicendi a cogitandi (mluvení, přemýšlení o něčem). Například ve větách typu: *Vyprávěl o svých zážitcích; Řekl o Petrovi mnoho hezkého; Uvažoval o výsledku*, ale také v některých jiných konstrukcích, například *podílet se na něčem, záviset na něčem/někom, lpět na něčem/někom, sahat po něčem, zklamat se v někom* atd.⁴⁹

Podle tradičních gramatik je lokál považován za sémantický pád. Podle Nového encyklopedického slovníku se primárně vyskytuje ve spojeních, které jsou vykládány jako vyjádření místa na otázku „kde“, odtud má lokál také svůj název, ale může se vyskytovat také v jiných případech.⁵⁰

Lokál je morfologická kategorie substantiva, jejímž důležitým prostředkem je pádová koncovka, vedle pádové koncovky obsahuje ve své struktuře i předložku. Tento pád je tudíž jménu přidělován předložkou, jedná se zejména o předložky *v*, *na*, *po*, *o* a *při*. Tyto předložky lze považovat za tzv. primární prepozice a nelze je

⁴⁶ KARLÍK P. a kol., pozn. 25, s. 241

⁴⁷ GREPL M., pozn. 33, s. 241

⁴⁸ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 168

⁴⁹ GREPL M., pozn. 33, s. 241

⁵⁰ LOKÁL. Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LOK%C3%81L>

oddělovat od pádu jména. Podle Karla Kamiše je předložka chápána na morfologické rovině jako morf, tudíž ji nelze odtrhovat od kategorie pádu.⁵¹

Lokál je v současné spisovné češtině pouze předložkový, a to následkem toho, že se při něm dříve kladla často příslušná příslovce. Prostý lokál se vyskytoval v rané staré češtině a také jen velmi vzácně (např. *Prazě* = *v Praze*, *zimě* = *v zimě*).⁵²

8.1 Typy lokálu

Pokud je lokál vázán na sloveso, hovoříme o adverbálním lokálu, který má jak funkci adverbiální, tak i syntaktickou, pokud je vázán na substantivum jedná se o adnominální lokál s jednotnou syntaktickou funkcí.⁵³

⁵¹ KAMIŠ, Karel. Lokál a jeho problematika v současné češtině a slovenštině. Praha: Univerzita Karlova, 1986. ISBN 60-051-86., s. 13

⁵² TRÁVNÍČEK, František. Mluvnice spisovné češtiny II. 3. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951., s. 1238

⁵³ KAMIŠ K., pozn. 51, s. 10

8.2 Problematika lokálu ve spisovné češtině

Teoretické poznatky o lokálu, ale také vyjádření k jeho problematice v současné češtině podrobně podává Karel Kamiš ve své publikaci *Lokál a jeho problematika v současné spisovné češtině a slovenštině*. Avšak vymezení „v současné spisovné češtině“ je poněkud zavádějící, vzhledem k tomu, že kniha byla vydána v roce 1986.

Karel Kamiš se vyjadřuje například k problematice, zdali lze lokál považovat za pád, protože v mnoha mluvnicích za pád považován není. S tímto názorem jsme se setkali například také v publikaci *Čeština řeč a jazyk*, kde Marie Čechová uvádí fakt, že lokál stojí na samém okraji pádové soustavy.⁵⁴ Jedním z důvodů, který lze vyvodit, je, že lokál je pouze předložkový pád. Jan Furdík se k lokálu vyjadřuje, že lokál už není v úplném smyslu pád, neboť sám bez předložky nemůže vyjádřit vztahy ke slovesu, vyjadřuje pouze příslovečné vztahy. Zřídka kdy má předmětovou funkci. Pokud se jedná o předmětovou funkci, pak se vyskytuje ve spojení s předložkou „o“, která v lokálu ztratila svůj původní místní význam.⁵⁵

Další problematikou vyskytující se v souvislosti s lokálem je problematika, jak vyhodnotit spojení předložky s tvarem jména. Podle Karla Kamiše existuje spoustu názorů, jak toto spojení předložky s flektovaným tvarem jména hodnotit. Kamiš uvádí, že ze syntaktického hlediska pád s předložkou tvoří jeden celek, i když z hlediska slovnědruhové povahy je lokál tvořen dvěma různými slovními druhy, a to předložkou a jménem.⁵⁶ Od tohoto tvrzení se znatelně odlišuje tvrzení Františka Trávníčka, podle kterého se předložky se jmény spojují v sousloví, která konkrétně nazývá předložkovými výrazy.⁵⁷

⁵⁴ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 168

⁵⁵ KAMIŠ K., pozn. 51, s. 6

⁵⁶ Tamtéž, s. 6

⁵⁷ TRÁVNÍČEK F. in K. KAMIŠ, pozn. 51, s. 6

9 Současná vývojová dynamika pádového systému

Je zřejmé, že se česká pádová soustava různě vyvíjí. V současnosti nejnápadnějšími faktory, které ovlivňují vývoj českého pádového systému, jsou tzv. analytizační procesy, tj. náhrada prostých pádů pády předložkovými. Tento proces je výrazem snahy o explicitnost a přesnost sdělení. Na druhé straně stojí tendence k syntaktizaci pádů, která je spojena s náhradou periferních pádů, které mají výraznější sémantiku, což je například genitiv, dativ a instrumentál, pády strukturními, kam se řadí například nominativ a akuzativ. Vývojová tendence k syntaktizaci pádů je podmíněna zjednodušením a unifikací češtiny. Tato vývojová dynamika pádové soustavy vede k deflektivizačním tendencím vývojové dynamiky současné spisovné češtiny.⁵⁸

Podle Petra Karlíka výjimkou z analytizační tendence českého pádového systému jsou příklady náhrady starších předložkových konstrukcí konstrukcemi bez předložek, které vznikají právě v důsledku již zmíněné tendence syntaktizační. Jako například slovní spojení *diskutovat o něčem* – *diskutovat něco*, *uvažovat o něčem* – *uvažovat něco*, *zmínit se o něčem* – *zmínit něco*, *hlasovat o něčem* – *hlasovat něco*. V těchto kontrastních příkladech můžeme pozorovat jisté odchylky od významu.⁵⁹

Výše uvedeným vývojovým tendencím pádové soustavy není věnována v současné lingvistice dostatečná pozornost. O konkurencích pádů se dozvídáme v jazykovědných pracích nebo v mluvnicích již od počátku 20. století, ale nikde není tento rys současné české pádové soustavy důkladně popsán a potvrzen na konkrétních příkladech.

⁵⁸ ULÍČNÝ O. a L. VESELOVSKÁ, Pád. Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. 2017 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/P%C3%81D>

⁵⁹ Tamtéž

9.1 Genitiv nahrazený akuzativem

Podle příspěvku Věry Dvořákové o akuzativu v Novém encyklopedickém slovníku lze zřetelně pozorovat v současné češtině vývojovou tendenci k unifikaci předmětové valence sloves v tom, že původně genitivní předmětné vazby jsou nahrazovány strukturním akuzativem. Můžeme tedy zaznamenat výrazný ústup genitivu adverbálního ve prospěch akuzativu.⁶⁰

Podle Karla Hausenblase docházelo k vytlačování předmětového genitivu akuzativem zčásti již v 16. století, v mluvené češtině poté od poloviny 17. století.⁶¹ O konkurenci genitivu a akuzativu se dovídáme například i ve Skladbě spisovné češtiny od autorů Grepla a Karlíka (1986), kteří uvádí, že „ve spisovné češtině počet tzv. tranzitivních⁶² sloves rychle vzrůstá, zvláště u sloves s původní genitivní rekcí docházelo k nahrazování genitivního předmětu předmětem akuzativním.“⁶³ Uvádějí příklady *chrániti čeho, čekati čeho, dostati čeho, poslouchati čeho*, které byly obvyklé s genitivní vazbou, v současné češtině ale používáme tyto spojení spíše s akuzativem tedy například chránit něco, čekat někoho, dostat něco a poslouchat něco. Vladimír Šmilauer v Novočeské skladbě (1966) konstatuje, že „genitivní vazby jsou celkově na ústupu před vazbami akuzativními a předložkovými.“⁶⁴

⁶⁰ DVOŘÁK V., Akuzativ. Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/AKUZATIV>

⁶¹ HAUSENBLAS K., pozn. 4, s. 56

⁶² přechodných, mají akuzativní vazbu

⁶³ GREPL M. a P. KARLÍK, pozn. 1, s. 272

⁶⁴ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 205

Jak uvádějí Grepl a Karlík „sloves, která si dodnes uchovala živou genitivní vazbu, již není mnoho“.⁶⁵ Pokud v současné češtině existují slovesa s živou genitivní vazbou, poté se jedná většinou o slovesa reflexivní. Slovesa reflexivní se sémanticky dělí na dvě skupiny. První skupinou jsou slovesa, která vyjadřují úsilí něčeho dosáhnout a slovesa dotyku, jako například *dožádat se něčeho*, *dovolat se něčeho*, *doprošovat se něčeho*, *domoci se něčeho*, *dosáhnout něčeho*, *chopit se něčeho*, *zmocnit se něčeho*. Druhou skupinou jsou slovesa, které mají odlukový význam, jako například *vzdát se něčeho*, *zřít se něčeho*, *zbavit se něčeho*, *pustit se něčeho*, *stranit se něčeho*, *bát se něčeho*, *štitit se něčeho* aj.⁶⁶ Výše zmíněná reflexivní slovesa jsou tzv. reflexiva tantum⁶⁷, která vyžadují genitivní vazbu a jsou tvořena plnovýznamovým slovesem, které je doplněno o morf „se“. Tento morf od nich nemůže být oddělen.⁶⁸

Slovesa nereflexivní s původní genitivní vazbou bývají nahrazovány jinými syntaktickými pády, zvláště prostým akuzativem, například *poslouchati hudby* *X* *poslouchat hudbu*, ale také předložkovými pády. U těchto sloves je genitivní reke velice málo obvyklá, mnohem častější je reke akuzativní. Původní spojení s genitivem se zdají být knižní, zastaralé, naopak konstrukce s akuzativem jsou živé a progresivní. Pro ilustraci lze jmenovat konstrukce, které dříve byly obvyklé s vazbou genitivní, v současné spisovné češtině však výrazně ustoupily vazbě akuzativní. Např. *chránit své matky* *X* *chránit svou matku*, *poslouchati rodičů* *X* *poslouchat rodiče*, *očekávat přátel* *X* *očekávat přátele*, *hledat ochrany* *X* *hledat ochranu*.⁶⁹

V současné spisovné češtině akuzativ začíná pronikat i u těch sloves, u nichž kodifikační příručky dříve předepisovaly pouze vazbu genitivní. Jedná se o slovesa *využít* (*něčeho X něco*), *užít* (*něčeho X něco*), *dobýt* (*něčeho X něco*) a *dosáhnout* (*něčeho X něco*).⁷⁰

⁶⁵ GREPL M. a P. KARLÍK, pozn. 1, s. 273

⁶⁶ Tamtéž, s. 273

⁶⁷ pouze zvrtná

⁶⁸ Zvrtné sloveso. Wikipedie [online]. 2016 [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zvrtn%C3%A9_sloveso

⁶⁹ GREPL M. a P. KARLÍK, pozn. 1, s. 273

⁷⁰ Tamtéž, s. 273

Podle Příruční mluvnice češtiny je tendence nahrazovat genitivní vazbu akuzativem patrná u konkrét, zatímco u abstrakt zůstává genitiv v úzu častěji. Například *využít zásobu paliva X využít něčí dobroty, užívat nátlaku X užívat dláta*.⁷¹

V této části práce se pokusíme potvrdit či vyvrátit pravdivost výše uvedeného tvrzení jazykovědců, zdali opravdu dochází v současné psané češtině k vytlačování adverbálního genitivu akuzativem.

Nejprve prozkoumáme genitiv v konkurenci s akuzativem u vybraných sloves, u kterých lze předpokládat ústup genitivních vazeb. Zaměříme se především na konkrétní slovní spojení, podle kterých je možné zjistit případnou konkurenci pádů v současné češtině.

Budou použita slovní spojení, která se podle jazykovědců dříve vyskytovala hojně s genitivní vazbou. Příklady budou čerpány z gramatiky Mluvnice spisovné češtiny II. od Františka Trávníčka nebo ze Skladby spisovné češtiny od autorů Miroslava Grepla a Petra Karlíka, která byla vydána v druhé polovině 20. století. Tyto slovní spojení budou následně porovnány s výskytem stejných slovních spojení, ale s akuzativní vazbou, pomocí Českého národního korpusu (ČNK).

Po celou dobu budeme pracovat s texty z Českého národního korpusu. Na analýzu bude využit typ dotazu CQL⁷², protože jako jediný dokáže vyhledat slovní spojení podle různých morfologických kategorií. Pro naše zkoumání je nejdůležitější pád.

Zjištěné výsledky budou následně vyhodnoceny a zaznamenány do tabulek a grafů, na nichž bude zřejmý počet výskytu v daných pádech, tedy buď genitivu, nebo akuzativu. Příklady důkladně popsány a interpretovány.

⁷¹ ČECHOVÁ M., pozn. 3, s. 428

⁷² CQL (Corpus Query Language) = korpusový dotazovací jazyk

9.1.1 Genitiv v konkurenci s akuzativem u vybraných sloves

Pro první část analýzy ústupu adverbálního genitivu vůči akuzativu bylo vybráno několik sloves, u kterých lze ověřit možnou konkurenci obou pádů. Do Českého národního korpusu jsme pomocí dotazu CQL⁷³ zadali nejprve sloveso využít a zjistili počet genitivních a akuzativních vazeb vyskytujících se s tímto slovesem. Stejně jsme postupovali i u dalších významově podobných sloves, konkrétně u sloves použít a využít. Jednotlivé výskyty sloves s genitivní nebo naopak akuzativní vazbou jsou zaznamenány v tabulkách níže.

Tabulka 1 - sloveso VYUŽÍT

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	3392
akuzativ	4071

Tabulka 2 - sloveso POUŽÍT

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	637
akuzativ	7747

Tabulka 3 - sloveso UŽÍT

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	255
akuzativ	1042

U výše uvedených sloves **využít**, **užít** a **použít** byl zaznamenán znatelně větší výskyt akuzativu podle ČNK. Největší rozdíl mezi využitím akuzativu a genitivu byl u slovesa použít, kdy slovní spojení **použít + akuzativ** byla přibližně dvanáctkrát častější než **použít + genitiv**. U slovních spojení se slovesem **užít** byl zaznamenán třikrát větší výskyt akuzativu než genitivu. Nejmenší rozdíl byl mezi použitím **využít + akuzativ** a **využít + genitiv**, akuzativní vazba byla opět častější, ale pouze o 679 výskytů, než vazba genitivní.

⁷³ CQL (Corpus Query Language) = korpusový dotazovací jazyk

U všech třech zkoumaných vzorků byla zjištěna značná převaha akuzativní vazby oproti vazbě genitivní, tudíž lze potvrdit vývojovou tendenci pádové soustavy, a to výrazný ústup adverbálního genitivu vůči akuzativu.

Pro ilustraci byly vybrány ukázky několika výskytů slovesa využít s akuzativní vazbou. Druhou možností je **využít funkci** Embed, která vám nabídne kód s vnořeným rámem... Oba chtějí co nejlépe **využít čas**, který jim ještě zbývá... ČNK vygeneroval také případy s negativní formou slovesa, které ale byly méně časté. Aby ne, **nevyužil pole** position a Button ho znovu zastínil... Vyjdeme po zelené značce z obce Vojtěchov směrem na Jestřebické pokličky, a když jsme skoro u nich, **nevyužijeme značenou odbočku**, ale vystoupáme neznačenou stezkou asi do poloviny vedlejšího svahu...

Vyhledané kontexty zastoupily českou beletrii, publicistiku, ale také vědeckou literaturu.

Pro další část analýzy byly vybrány slovesa **poslouchat**, **chránit**, **dostat** a **čekat**, které byly podle Grepla a Karlíka také dříve běžné s genitivní vazbou, ale v současné češtině jsou již na ústupu před vazbami akuzativními.⁷⁴

Podle kontextů v Českém národním korpusu, ve kterých se vyskytovaly daná slovesa, je toto tvrzení pravdivé, protože u všech těchto sloves byl zaznamenán znatelně větší výskyt akuzativních vazeb.

Pro ilustraci budou uvedeny příklady částí kontextů z ČNK:

Např. *Byl to nářek, o němž věděl, že je jeho prokletím, které bude muset **poslouchat do konce** života... Ale je v klidu: rodiče mají vždycky pravdu. Poslouchá **bez odmlouvání**. Jednak aby udělala radost mámě, kterou velice rozčilují nesnesitelné děti... Neměla jsem nejmenší chuť **poslouchat uprostřed noci** poznámky o kvalitě svojí kresby. Dokonce ani ty jeho...*

Jedním ze specifik české pádové soustavy je tzv. partitivní genitiv. Je zřejmé, že v současné češtině je již značně vymizelý. Slovesa vyznačující pouze „část něčeho“ v současnosti mají genitivní vazbu, ale pouze při použití kvantifikátoru (např. *odlét trochu mléka, ukrojit kousek chleba*). Proto jsme se pokusili vyhledat dva příklady sloves, které se podle Františka Trávníčka pojí s partitivním genitivem. Podle Františka Trávníčka je pro partitivní genitiv velmi příznačné vyjadřovat částečnost. U stejných sloves se klade akuzativ, avšak pokud nejde o význam částečný.⁷⁵

U přechodných sloves je partitiv závazný a nedá se nahradit akuzativem (např. *najíst se, napít se*). O genitivu po slovesech užít čeho, zakusit čeho, upotřebit čeho lze říct, že genitivní reke začíná v lidové mluvě přecházet do reke akuzativní.⁷⁶

⁷⁴ GREPL M. a P. KARLÍK, pozn. 1, s. 273

⁷⁵ TRÁVNÍČEK, František, pozn. 52, s. 1203

⁷⁶ HAVRÁNEK B., pozn. 36, s. 216

U slovesa **odlít** nebyl zaznamenán ani jeden výskyt genitivní vazby. Akuzativních vazeb s tímže slovesem ČNK vygeneroval celkem 41. Např. *Vyjmeme, necháme vychladnout, případně **odlijeme šťávu** a vyklopíme... **Odlije mléko** do misky , kocourek se na něj podívá a zaskučí . " Nech toho, rozmazlenče.*

Tabulka 4 - sloveso ODLÍT

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	0
akuzativ	41

U slovesa **ukrojit** byl genitiv zaznamenán pouze 2krát. Též sloveso se s akuzativní vazbou vyskytlo celkem 73krát.

Pro ilustraci uvedeme několik příkladů z Českého národního korpusu. Příklady s genitivní vazbou: *Pozoroval, jak lidi v Kirchblütu zdobí okna papírovými hvězdami a anděly, každé odpoledne chodil na velké náměstí, aby pro nás u stánku nechal **ukrojit marcipánu**, kupoval horké kaštiny...*

Příklady s akuzativem: *Matka si dokonce nebyla schopná sama ani **ukrojit husu**... Strhla se hádka, Cina sice u soudu tvrdil , že si chtěl jen **ukrojit chleba**, ženu ale bodnul... **Ukrojím patku** a ochutnám. Je trochu tvrdší, ale nechutná špatně.*

Tabulka 5 - sloveso UKROJIT

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	2
akuzativ	73

Výskyty pocházely z různých oblastí psané češtiny, ve valné většině případů se jednalo převážně o publicistiku (různé druhy novin a časopisů), ale také beletrii.

Jak uvádějí Grepl a Karlík: „užití genitivu je motivováno sémanticky, snahou mluvčího je vyjádřit množství, částečnost apod.“ Ve Skladbě spisovné češtiny jsou uvedeny příklady *přinesl vodu X přinesl vody, přidal tam sůl X přidal tam soli*. Genitiv partitivní má nesyntaktickou povahu, o čemž svědčí skutečnost, že jej lze běžně nahradit akuzativem.⁷⁷

Nahrazování partitivního genitivu akuzativem je v současné spisovné češtině zřejmé vzhledem k získaným počtům výskytů v ČNK. Akuzativní vazba se u obou zkoumaných konstrukcí objevila mnohem častěji než vazba genitivní.

⁷⁷ GREPL M. a P. KARLÍK, pozn. 1, s. 274

9.1.2 Genitiv v konkurenci s akuzativem u konkrétních a abstraktních substantiv

Tendence nahrazovat genitivní vazbu akuzativem je patrná více u konkrétních substantiv, zatímco u abstraktních substantiv zůstává genitiv v úzu častěji. Toto tvrzení je uvedeno například v Příruční mluvnici češtiny. Miroslav Grepl zde uvádí, že „genitiv se nejsilněji drží u jmen abstraktních, méně knižní je tedy např. *vazba užívat nátlaku než užívat dláta*.⁷⁸ Tuto vývojovou tendenci zmínil i Vladimír Šmilauer „u představ konkrétních, přesně určených, individuálních, konkrétních (existující i mimo naše vztahy k nim) je spíše akuzativ, u představ abstraktních (existujících jen našimi vztahy k nim) je spíše genitiv.“ V Novočeské skladbě uvádí příklady vět: *Neměla služku. Historie netvoří pojmů*.⁷⁹

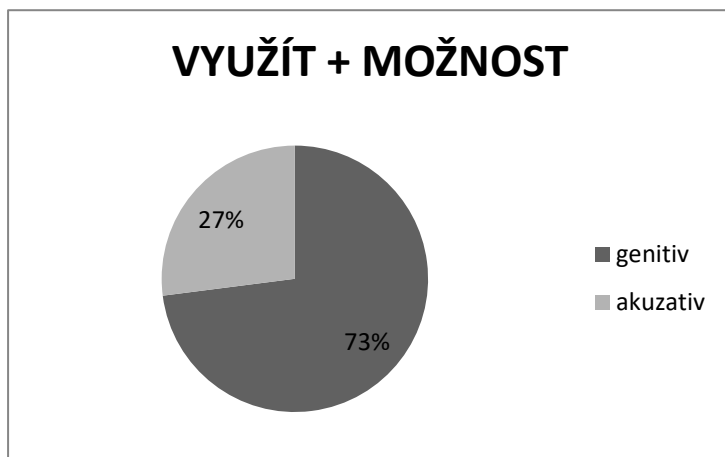
V této kapitole se pokusíme analyzovat tvrzení, zdali má adverbální genitiv tendenci se udržovat u abstraktních substantiv více než u substantiv konkrétních. Pro tuto analýzu bude použito opět sloveso využít ve spojení s různými abstraktními substantivy.

⁷⁸ GREPL M., pozn. 33, s. 428

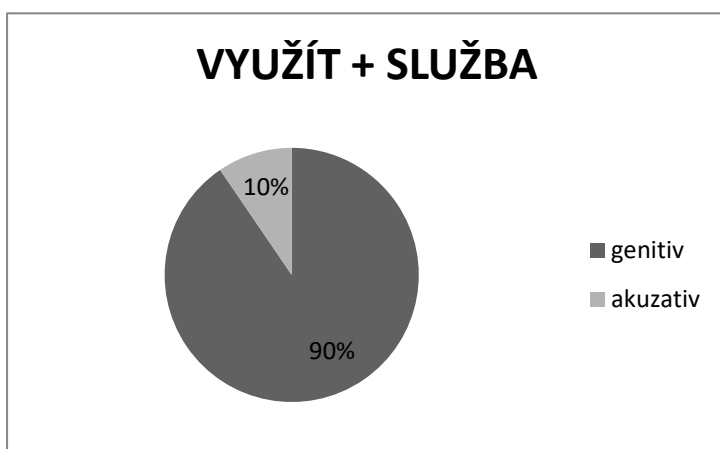
⁷⁹ ŠMILAUER V., pozn. 22, s. 207-208

9.1.2.1 Abstraktní substantiva

Pomocí dotazu CQL jsme postupně zadávali slovní spojení se slovesem **využít** a abstraktními substantivy **chvíle**, **situace**, **služba**, **dotace**, **asistence**, **vlastnost** a **možnost**. U jednotlivých výskytů byl poté identifikován výskyt genitivní či akuzativní vazby.

Graf 1 - procentuální výskyt genitivu a akuzativu u slovního spojení VYUŽÍT + MOŽNOST

Graf 2 - procentuální výskyt genitivu a akuzativu u slovního spojení VYUŽÍT + SLUŽBA

Největší zastoupení genitivní vazby bylo zjištěno u slovního spojení **využít + možnost**. Toto slovní spojení bylo obecně nejhojnější, jednalo se celkem o 222 výskytů, z čehož bylo 162 výskytů s genitivní vazbou a 60 výskytů s vazbou akuzativní. Druhé nejhojnější zastoupení genitivní vazby vykázalo slovní spojení **využít + služba**. U tohoto slovního spojení se z celkových 147 výskytů jednalo o 133 výskytů s genitivní vazbou a pouhých 14 výskytů s vazbou akuzativní.

Dalšími slovními spojeními, u kterých se také potvrdila znatelně vyšší genitivní vazba než akuzativní vazba, byly: **využit + situace**, **využit + chvíle**, **využit + vlastnost**, **využit + asistence**.

Tabulka 6- slovní spojení VYUŽÍT + SITUACE

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	69
akuzativ	10

Tabulka 7 - slovní spojení VYUŽÍT + CHVÍLE

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	17
akuzativ	1

Tabulka 8 - slovní spojení VYUŽÍT + VLASTNOST

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	8
akuzativ	1

Tabulka 9 - slovní spojení VYUŽÍT + ASISTENCE

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	3
akuzativ	0

Výjimkou byl případ spojení **využít + internet**. Substantivum *internet* lze považovat za abstraktní substantivum, ale i přesto se ve zkoumaném vzorku objevil větší počet výskytu akuzativu oproti genitivu. V tomto případě se z celkového počtu 13 výskytů v ČNK jednalo o 12 případů s akuzativní vazbou a pouhý 1 výskyt s vazbou genitivní.

Tabulka 10 - slovní spojení VYUŽÍT + INTERNET

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	1
akuzativ	12

Analýza potvrdila znatelně větší míru výskytu genitivní vazby ve spojení s abstraktními substantivy. Konkurence akuzativu vůči genitivu je zřejmá, avšak vyskytuje se převážně u substantiv konkrétních. Abstraktní substantiva mají stále tendenci udržovat svou genitivní vazbu mnohem častěji.

Všechny kontexty pocházely ze psané spisovné češtiny a jednalo se o široké spektrum zdrojů, jako například beletrii, publicistiku, ale také oborovou literaturu.

9.1.2.2 Konkrétní substantiva

Pomocí Českého národního korpusu jsme se pokusili analyzovat také slovní spojení s konkrétními substantivy, abychom mohli potvrdit či vyvrátit, zdali genitivní vazba se udržuje spíše u abstraktních substantiv a také zjistit, jak tomu je u substantiv konkrétních. Pro analýzu byla nejprve vybrána slovesa a konkrétní substantiva, která byla následně pomocí dotazu CQL vyhledávána.

Tabulka 11 - slovní spojení VYUŽÍT + NÁSTROJ

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	5
akuzativ	11

Tabulka 12 - slovní spojení VYUŽÍT + PENÍZE

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	1
akuzativ	20

Tabulka 13 - slovní spojení VYUŽÍT + MOBILNÍ TELEFON

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	0
akuzativ	4

Tabulka 14 - slovní spojení DOBÝT + HRAD

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	0
akuzativ	4

Tabulka 15 - slovní spojení DOSÁHNOUT + VRCHOL

PÁD	POČET VÝSKYTŮ
genitiv	126
akuzativ	0

Celkem bylo prozkoumáno pět konstrukcí se slovesem a konkrétním podstatným jménem. Nejprve jsme zadali do Českého národního korpusu sloveso **využít**, které podle mluvnické Skladba spisovné češtiny nově získává akuzativní vazbu. Tato vývojová tendence byla potvrzena v kapitole Genitiv v konkurenci s akuzativem, protože Český národní korpus vygeneroval znatelně vyšší počet konstrukcí slovesa využít s akuzativní vazbou než s vazbou genitivní. Toto sloveso bylo použito s dvěma konkrétními substantivy, a to se substantivem nástroj a peníze. U konstrukce **využít + nástroj** byl zaznamenán celkový počet 16 výskytů. Z tohoto počtu výskytů bylo zjištěno 5 genitivních a 11 akuzativních vazeb. Výraznější převahu akuzativní vazby mělo slovní spojení **využít + peníze**, u kterého z celkového počtu 21 výskytů, se v 20 případech jednalo o spojení s akuzativní vazbou a prokázal se pouhý 1 případ výskytu genitivní vazby. Další konstrukcí, která byla vybrána pro analýzu, je **použít + mobilní telefon**. U tohoto slovního spojení se vyskytla pouze akuzativní vazba. Podle Grepla a Karlíka získávají nově akuzativní vazbu i slovesa dobýt a dosáhnout. U slovesa **dobýt** byla použita ve spojení s abstraktním substantivem **hrad** celkem 4krát akuzativní vazba, genitivní vazba nebyla nalezena ani jednou. Zajímavým jevem je poslední zkoumaný vzorek **dosáhnout + vrchol**. I přestože by se daly u této konstrukce očekávat výskyty akuzativní vazby, akuzativ nebyl vygenerován ani u jednoho případu. Z celkového počtu 126 výskytů se jednalo pouze o genitivní vazby.

Pro ilustraci jsou níže uvedeny příklady částí kontextů z ČNK:

*Je jedno, jestli chcete obrázek použít přímo v dokumentu nebo jen **využijete nástrojů** MS Office k jeho úpravě...a pro sdílení obsahu **využijete nástrojů** sociálních sítí... Lepší je **využít nástroj**, který obsahuje vyspělá řešení pro řízení workflow...Stačí však **využít nástroj** Cameyo, který dokáže vytvořit speciální obraz...*

*Na připomínku, že oddálením brněnského projektu a výstavby řady úseků třetího a čtvrtého koridoru přijde Česká republika o možnost **využít peněz** z fondu Doprava Evropské unie... Měly by se i lépe **využít peníze**, aby zbylo víc na platy...Radnice na jeho přestavbu **využila peníze** z Regionálního operačního programu Severozápad...*

*Kromě toho, kdyby se dověděla, že **použil mobilní telefon** na veřejném místě... Tady však neprováděli oficiální vyšetřování, a tak jednoduše **použila mobilní telefon** se sluchátkovou sadou...povstaleckých skupin obávají **použít mobilní telefon**...**použije mobilní telefon** a nedovolené pomůcky...*

*Richard Lví Srdce oblehl a **dobyl hrad** Guillaumea de Chissy, jenž neváhal obrát všechny...Zkrátka **dobyli hrad** a podle plánu projeví mírnost těm, kteří se vzdali Walesanům...*

*Politická korektnost podle něj **dosáhla vrcholu**, kritizovat menšiny je nepřípustné a nemoderní...Horečka **dosáhla vrcholu**, nožky kopaly, tváře zrudly jako dvě slunce...*

Uvedené výskyty spojení slovesa a příslušného substantiva, které ČNK vygeneroval, pochází převážně z odborné oborové literatury a publicistiky.

9.2 Posesivní adjektiva ve prospěch adnominálního genitivu posesivního

Další vývojová dynamika se týká dosud neutrálního přivlastňování v češtině. Dlouhodobě se v mluvené češtině zvláště západního typu, ale také v psané publicistice a v administrativní komunikaci projevuje ústup od používání přivlastňovacích adjektiv (s koncovkami *-ův* u substantiv mužského rodu a *-in* u substantiv ženského rodu) ve prospěch adnominálního genitivu posesivního, čemuž odpovídá obecně pozorovaná vývojová tendence současné češtiny k deflektivizaci.⁸⁰

Důvodem pro tento vývoj je zřejmé preferování substantivních jazykových prostředků, které umožňují větší explicitnost vyjadřování. Vzhledem k požadavkům civilizačního rozvoje, a to vědy, techniky apod. se tomuto trendu nelze vyhnout, protože se v jazyce vytváří prostor pro intelektualizaci, terminologizaci myšlení a již zmíněnou explicitnost sdělení. Další důležitou skutečností pro tento vývoj od posesivních adjektiv k posesivnímu genitivu je, že posesiva vyjadřují tzv. referenční přivlastnění. Znamená to, že posesivní adjektivum vyjadřuje individuální vlastnictví, tedy přivlastňuje věc pouze jedné osobě, jako tomu je například ve slovním spojení *babiččiny boty*. Pokud chceme vyjádřit tzv. generické přivlastnění, musíme v češtině využít jiné prostředky, a to příponu *-ský*, tedy například *babičkovské boty*. Počet užití posesivních adjektiv v generickém významu se v současné češtině zvyšuje. U víceslovných spojení se znemožňuje využití posesivního adjektiva právě z důvodu zmiňovaného složitějšího nároku na pojmenovávání, tím pádem na místo posesivního adjektiva spontánně nastupuje adnominální genitiv (např. *Svatoplukův Čechův most X most Svatopluka Čecha*). Genitiv více proniká u těch nominálních konstrukcí, které vyjadřují jiné vztahy než vlastně posesivní (odvozené od obecných jmen), jako například *záměr autora X autorův záměr*. Ze slovosledného hlediska vpravo bývá slovo, které vyjadřuje důležitější informaci. Je-li tímto slovem jméno označující vlastníka, poté mluvčí či pisatel postponuje zpravidla spíše genitiv než posesivní adjektivum, protože posesivní adjektivum kladené na druhé místo vypadá poněkud knižně.⁸¹

⁸⁰ ULIČNÝ, Oldřich. *Poznámky k analytizaci v slovanských jazycích a ke struktuře jedné české NP s adnominálním genitivem*. Slavia, 82. Česká slavistika. Příspěvky k 15. mezinárodnímu sjezdu slavistů. Praha: Slovanský ústav AV ČR, 2013, s. 235-239. ISSN 0037 – 6736.

⁸¹ Tamtéž

Výjimku může tvořit skupina případů, kdy jde o vztah původství a autorství, tedy o vztah mezi objevitelem a jeho objevem, nebo prvním tvůrcem a jeho vytvořením. V těchto případech se užívá většinou posesivního adjektiva. Odlišným případem je však slovní spojení Celsiových stupňů a stupňů Celsia, v současné češtině se využívá obou podob, jak podoby s přivlastňovacím adjektivem, tak podoby s adnominálním genitivem přivlastňovacím. Zajímavostí je, že tyto dvě varianty nelze libovolně zaměnit, protože jsou vázány na jiné syntaktické okolí. Zcela vžitě je znění *Je deset stupňů Celsia.*, *Je deset Celsiových stupňů* by znělo poněkud nepřírozeň. Toto tvrzení potvrzuje také požadavek slovosledného souladu mezi psanou značkou 10 °C a jejím čtením, tudíž preferujeme spíše slovní spojení *deset stupňů Celsia*. Jedná se o zcela zvláštní případ, který však není v rozporu se zmíněnou vývojovou tendencí v užívání posesivních adjektiv a jejich konkurenci s adnominálním genitivem.⁸²

⁸² SVOZILOVÁ, Ludmila. Přivlastňovací 2. pád versus přídavné jméno (individuálně) přivlastňovací (10 stupňů Celsia). *Naše řeč* [online]. 1990, 73(1), s. 11-17 [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6898>

9.3 Variantnost koncovek lokálu

V češtině se vyskytují u substantiv v lokálu variantní koncovky, které může mluvčí či pisatel použít. Většinou jsou libovolně záměnné, ale jedna z nich bývá koncovkou základní, druhá bývá svým výskytem omezená.

V současné spisovné češtině platí zásada, že lokál zakončený na -e se váže na specifické významové podmínky, zejména se používá jako výraz na vyjádření konkrétního místního významu ve spojení s předložkami „v“ a „na“.

V publikaci jsou také rozepsány další možné variantní koncovky, které se u substantiv v lokálu vyskytují. Například lokálu plurálu neuter deklinačního typu město lze použít jednak koncovku -ech, ale i koncovku -ích, která se drží převážně u substantiv zakončených na -ko, -go, -ho, -cho. Další vývojovou tendencí je šíření se koncovky -ách (např. u slov *jablka, střediska, víka*). U substantiv maskulin zakončených na -k, -g, -h a -ch se drží koncovka -ích (např. o *dotaznících, dialogích*). Zajímavostí je, že se v těchto případech objevuje i koncovka -ách, která silně proniká i do spisovného jazyka, a to především u zdvojnásoběných zakončených na -ček (např. *v obláčcích X v obláčkách*), ale také u maskulin zakončených na -ek (např. *na hříbkách X na hříbcích*).⁸³

Za nejfrekventovanější koncovku v lokálu plurálu považuje Kamiš koncovku -ech (např. *na hradech, v sudech*).⁸⁴

⁸³ KAMIŠ K., pozn. 51, s. 64

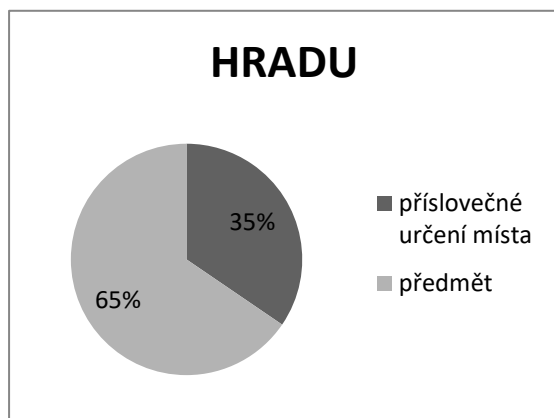
⁸⁴ Tamtéž, s. 64

Podle internetové jazykové příručky má čeština tendenci k distribuci koncovek *-u/-ě/-e*. Tato distribuce je často závislá na syntaktické funkci, kterou slovo ve větě zastává. U substantiv, které plní funkci příslovečného určení místa bývá koncovka *-ě* nebo *-e* ve funkci předmětu můžou mít stejná substantiva koncovku *-u*.

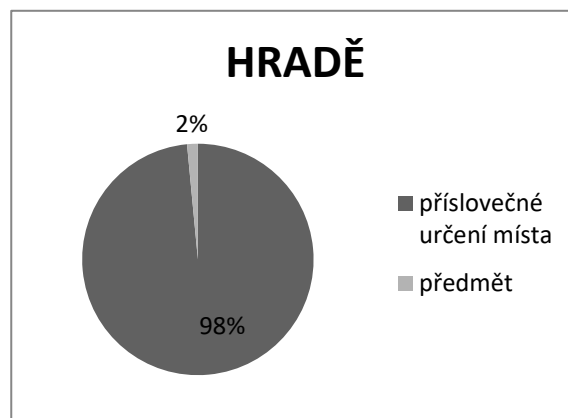
Například *na hradě -o hradu, v chrámě – o chrámu, v originále – o originálu, na plotě – o plotu, na potoce – o potoku, na účtě – o účtu, v zákoně – o zákonu*.⁸⁵

Koncovky *-ě/-e* se užívají ve větší míře u jmen, které mají v genitivu singuláru koncovku *-a*.

HRADU versus HRADĚ

Graf 3 - procentuální výskyt koncovky -u

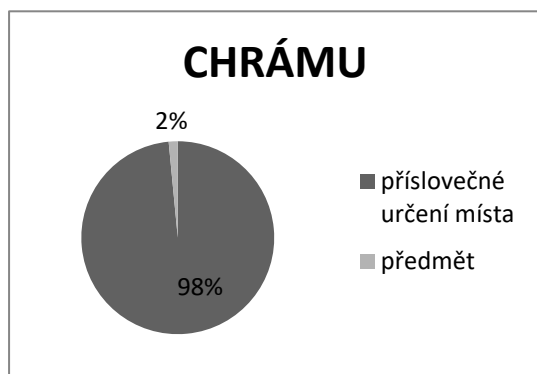

Graf 4 - procentuální výskyt koncovky -ě

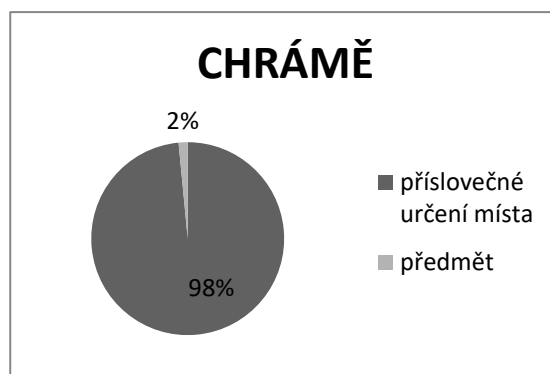
Koncovka *-e* se opravdu hojně vyskytuje u substantiv deklinačního vzoru *hrad*, které mají ve větě funkci příslovečného určení místa, naopak koncovka *-u* je typická pro substantiva ve funkci předmětu. U substantiva **hrad** bylo zjištěno celkem 29 výskytů s koncovkou *-u*, pokud se jednalo o příslovečné určení místa a 55 výskytů, pokud substantivum mělo funkci předmětu.

⁸⁵ Skloňování mužských jmen vzoru „hrad“ – 6. p. j. č. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2017 [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=223>

CHRÁMU versus CHRÁMĚ

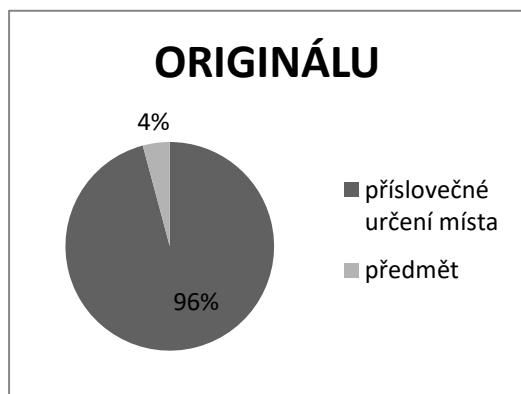
Graf 5 - procentuální výskyt koncovky -u

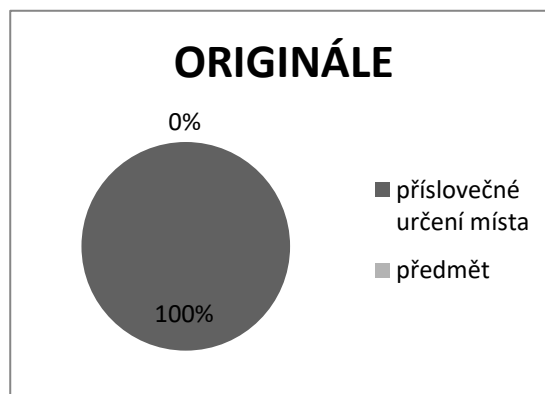
Graf 6 - procentuální výskyt koncovky -ě

Koncovka *-ě* se u téhož substantiva vyskytovala v 525 případech, pokud se jednalo o příslovečné určení a v 8 případech, pokud o předmět. Bylo zaznamenáno celkem 260 výskytů tvaru slova **chrám** s koncovkou *-u*, pokud toto substantivum plnilo funkci příslovečného určení místa, pokud funkci předmětu, poté měly koncovku *-u* celkem 4 výskyty. Koncovka *-ě* se u substantiva chrám ve funkci příslovečného určení místa vyskytovala 17krát. ČNK nenašel žádný případ výskytu této koncovky, pokud se jednalo o předmět.

ORIGINÁLU versus ORIGINÁLE

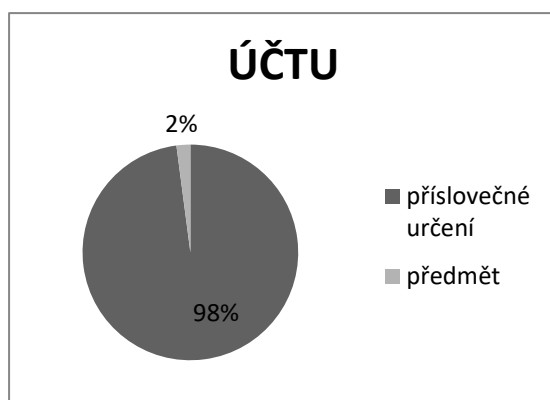
Graf 7 - procentuální výskyt koncovky -u

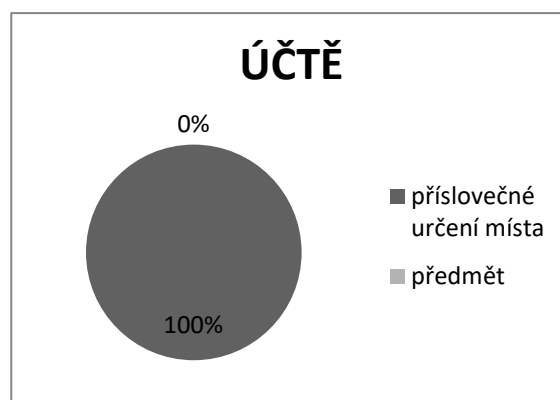
Graf 8 - procentuální výskyt koncovky -e

Dalším substantivem pro analýzu v ČNK bylo substantivum **originál**. Toto substantivum se vyskytlo v ČNK pouze 24 krát. Z celkových 24 výskytů se ve 23 případech jednalo o příslovečné určení místa a pouze v 1 případě se jednalo o předmět. Frekventovanější je u tohoto substantiva koncovka *-e*, která se vyskytla celkem 165 krát, pokud substantivum mělo funkci příslovečného určení místa.

ÚČTU versus ÚČTĚ

Graf 9 - procentuální výskyt koncovky -u

Graf 10 - procentuální výskyt koncovky -ě

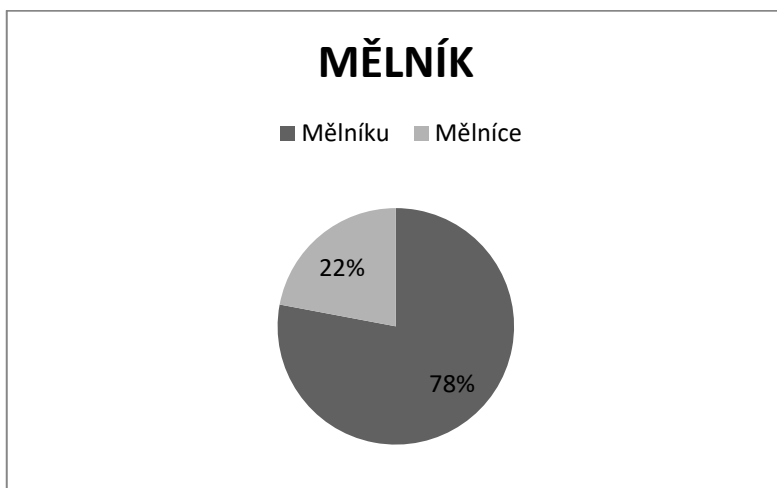
Posledním a zároveň nejzajímavějším příkladem bylo substantivum **účet**, které vyvrátilo tvrzení uvedené v internetové jazykové příručce, že tvar „na účtě“ se vyskytuje více než „na účtu“. Podle ČNK existuje celkem 189 případů, kdy se koncovka -u vyskytla u tohoto substantiva ve funkci příslovečného určení místa a pouhé 4 výskyty, pokud šlo o předmět. U příslovečného určení ve spojení se substantivem s koncovkou -ě bylo zjištěno celkem 21 výskytů a žádný případ, pokud se jednalo o předmět.

Z výše uvedených získaných počtů výskytů koncovek -e a -u lze vyvodit, že ne vždy je koncovka -e/ě typická pro příslovečné určení místa a koncovka -u pro substantivum ve funkci předmětu. Například u substantiva chrám a účet byl zjištěn větší výskyt koncovky -u.

9.3.1 Místní názvy v lokálu

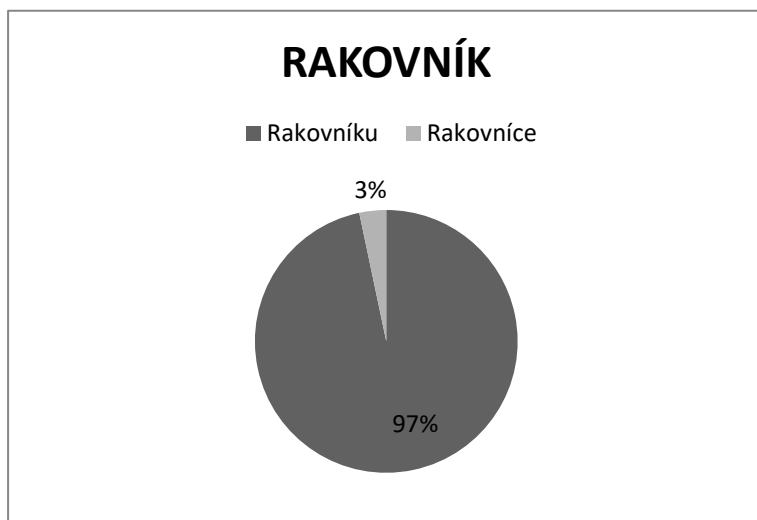
Karel Kamiš uvádí, že původní koncovky lokálu u deklinačního typu hrad jsou v současné spisovné češtině nahrazeny koncovkami *-u* a *-ech*. Této tendenci však v češtině nepodléhají například místní jména vlastní (např. *Mělník*, *Rakovník*).⁸⁶

MĚLNÍK

Graf 11 - procentuální výskyt koncovky *-u* a koncovky *-e* ve slově MĚLNÍK

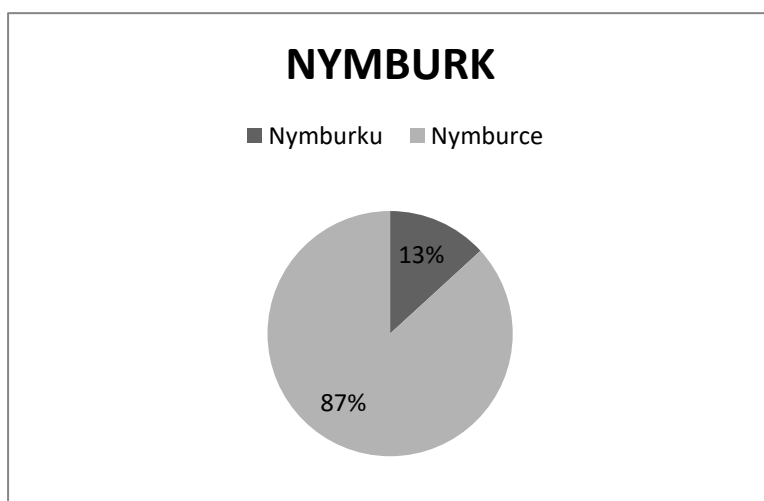
RAKOVNÍK

Graf 12 - procentuální výskyt koncovky *-u* a koncovky *-e* ve slově RAKOVNÍK

⁸⁶ KAMIŠ K., pozn. 51, s. 65

NYMBURK

Graf 13 - procentuální výskyt koncovky -u a koncovky -e ve slově NYMBURK

Pro analýzu byla vybrána dvě města, která se skloňují podle deklinačního vzoru hrad, a to města Mělník a Rakovník, jenž byla v monografii Karla Kamiše Lokál a jeho problematika v současné spisovné češtině uvedena jako příklady názvů měst, u kterých nedochází k vývojové tendenci nahrazování původních koncovek -e koncovkami -u v singuláru těchto substantiv.⁸⁷ Pro načerpání většího množství dat z Českého národního korpusu bylo přidáno další město skloňované také podle vzoru hrad, a to město Nymburk. Podle Českého národního korpusu bylo substantivum **Mělník** nalezeno celkem 127krát v lokálu. Z celkového počtu 127 případů se u tohoto substantiva v 99 kontextech jednalo o koncovku -u. U pouhých 28 případů se vyskytla koncovka -e. Dalším názvem města byl **Rakovník**. Toto substantivum bylo nalezeno v Českém národním korpusu celkem 121krát v lokálu. Z celkového počtu 121 výskytů se u 117 případů kontextů jednalo o koncovku -u.

Podle zjištěných počtů výskytů je vyvoditelný závěr, který nám vyvrací tvrzení Karla Kamiše, že k vývojové tendenci nahrazování původních deklinačních koncovek -e koncovkami -u nedochází u místních jmen. Avšak u obou příkladů měst, které byly zmíněny v jeho monografii, podle Českého národního korpusu dochází k výraznému oslabování původní koncovky -e v lokálu a výrazně častější se stává koncovka -u.

⁸⁷ KAMIŠ K., pozn. 51, s. 65

Název města Nymburk však vykázal zcela odlišný výsledek. Substantivum Nymburk v lokálu bylo v Českém národním korpusu vygenerováno celkem 379krát. U tohoto názvu města se však nepotvrdila konkurence koncovky *-u* vůči koncovce *-e*, jako tomu bylo u výše zmíněných měst Mělník a Rakovník. Naopak byl zjištěn prokazatelně vyšší počet výskytů koncovky *-e* vůči koncovce *-u*.

Toto zjištění nás vede k závěru, že výskyt jedné či druhé koncovky v lokálu je závislé na vlivu místního úzu, díky kterému se drží buď původní koncovka lokálu *-e*, nebo koncovka *-u*. Význačnou roli hraje mluva daného regionu, ve kterém se město nachází. I přesto je zřejmé, že v současné spisovné češtině koncovka *-u* začíná být frekventovaná také u místních jmen vlastních.

Jelikož u lokálu nelze odtrhnout koncovku od kategorie pádu, pokusili jsme se zjistit s jakými předložkami se názvy měst Mělník, Rakovník a Nymburk vyskytovaly nejhojněji. Vybrané názvy měst byly nalezeny v Českém národním korpusu v lokálu s předložkou „v“, menší počet výskytů byl zaznamenán s předložkou „po“. U substantiva Mělník se vyskytla také předložka „na“.

Např.:

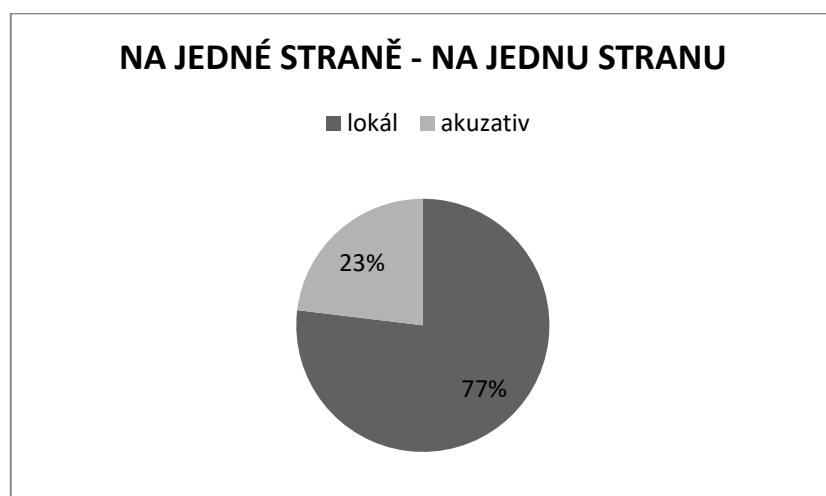
*Pondělní požáry si vyžádaly škody ve výši zhruba 6,2 milionu korun a jeden lidský život – obětí je patrně bezdomovec, jehož tělo bylo nalezeno po uhašení starých stavebních buněk v **Mělníku**... V této chvíli se objevují mince ražené **na Mělníku**, v Plzni a také v Kouřimi... **V Rakovníku** chtějí vybudovat nové dětské hřiště v lokalitě Zátíší... **Po Nymburku** jsme byli asi vyštavení psychicky i fyzicky a situaci nám komplikovala i nějaká zranění...*

Dále jsme se pokusili rozdělit jednotlivé výskyty kontextů podle druhu textu, ve kterém se názvy měst vyskytovaly. Substantivum Mělník se vyskytovalo převážně v publicistice, ale také v oborové literatuře. Název města Rakovník ve zkoumaných tvarech se objevovalo nejvíce v publicistice, oborové literatuře a nejméně výskytu bylo zaznamenáno v beletrii. Substantivum Nymburk s koncovkou *-u* v lokálu Český národní korpus vygeneroval pouze z publicistických typů textů, a to například z Mladé fronty DNES, deníku Právo, Lidových novin a různých dalších sportovních magazínů. U substantiva Nymburk, které potvrzuje větší výskyt koncovky *-e* v lokálu, se pouze třikrát s touto koncovkou objevilo v beletrii, například v díle Jarmila od českého spisovatele Bohumila Hrabala.

9.3.2 „Na jedné straně“ versus „na jednu stranu“

Zajímavým jevem pozorovatelným v současné češtině je slovní spojení „**na jednu stranu**“. Toto slovní spojení původně bylo běžné v lokálu, tedy „**na jedné straně**“. Pronikání tvaru na jednu stranu do češtiny může být podmíněno čím dál silnějším vlivem angličtiny. Dříve se toto slovní spojení v češtině téměř vůbec nevyskytovalo.

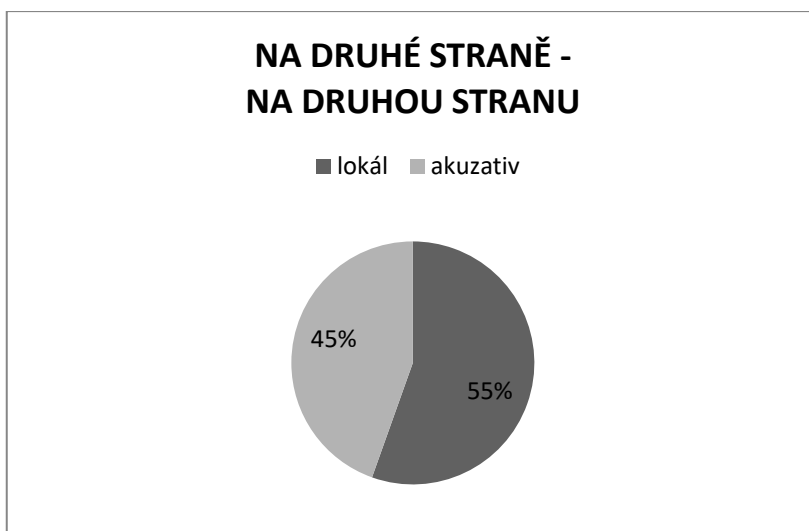
Obě konstrukce jsme zanesli do Českého národního korpusu a pokusili jsme se zjistit, pokud nedochází ke konkurenci akuzativního tvaru „**na jednu stranu**“ vůči tvaru „**na jedné straně**“.

Graf 14 - procentuální výskyt slovního spojení NA JEDNÉ STRANĚ vs. NA JEDNU STRANU

Jazykovědný průzkum vedl k zjištění, že k výrazné dominanci akuzativu v tomto slovním spojení nedochází. Konstrukce s lokálem „**na jedné straně**“ měla v Českém národním korpusu 2489 výskytů, naopak konstrukce s akuzativem „**na jednu stranu**“ měla znatelně menší počet výskytů. V 747 případech se jednalo o akuzativní vazbu, z čehož lze vypožorovat přibývání případů s akuzativní vazbou, ale stále ještě tato vazba lokálové vazbě nekonkuruje, protože akuzativ nezastával ani poloviční počet výskytů konstrukce v lokálu.

Vzhledem k tomu, že se nepotvrdila dominance akuzativu u slovního spojení „**na jednu stranu**“ vůči „**na jedné straně**“, pokusili jsme se analyzovat podobné slovní spojení, a to „**na druhé straně**“ a „**na druhou stranu**“. U této konstrukce je pronikání akuzativu patrnější. S původní lokálovou vazbou „**na druhé straně**“ se v Českém národním korpusu vyskytovalo celkem 3326 případů. Konstrukce s akuzativem „**na druhou stranu**“ byla vygenerována celkem 2672krát.

Graf 15 - procentuální výskyt slovního spojení NA DRUHÉ STRANĚ vs. NA DRUHOU STRANU

Z celkového počtu získaných dat lze zaznamenat značnou vývojovou dynamiku této konstrukce, a to začínající konkurenci akuzativní vazby vůči původní lokálové vazbě. Akuzativní vazba měla pouze o 654 méně výskytů než vazba lokálová. Pronikání tvaru v akuzativu by mohlo být způsobeno vlivem angličtiny, ve které se běžně používá slovní spojení „*on the other hand*“, které do češtiny překládáme „*na druhou stranu*“.

10 Závěr

V první části bakalářské práce jsme se pokusili podat globální pohled na pád a současnou českou pádovou soustavu, zaměřili jsme se na tři pády, a to na genitiv, akuzativ a lokál. Vybrané pády byly obecně popsány. Dále jsme zaměřili naši pozornost na funkce a druhy těchto pádů. Druhy genitivu, akuzativu a lokálu byly popsány a ilustrovány na příkladech z českých mluvnic.

V další části práce jsme se zabývali vývojovou dynamikou současné české pádové soustavy. Zkoumali jsme vývojové tendence týkající se genitivu, akuzativu a lokálu. Zaznamenali jsme názory jazykovědců týkající se vývojových tendencí u těchto pádů. Pokud jazykovědci uváděli i konkrétní příklady, na kterých se dá pozorovat nějaká z vývojových tendencí, použili jsme je pro následný jazykovědný výzkum, který byl proveden pomocí Českého národního korpusu. Příklady uvedené v jazykovědných pracích a mluvnicích byly zadány do Českého národního korpusu pomocí dotazovacího jazyku CQL a následně porovnány s názory jazykovědců o vývoji české pádové soustavy. Pokud příklady uvedené v českých gramatikách nebyly dostačující, vymysleli jsme si naše vlastní, které zajistily větší počet shromážděných dat v ČNK.

Nejprve jsme se zaměřili na genitiv nahrazovaný akuzativem, což je jedna z nejvýznačnějších vývojových tendencí současné české pádové soustavy. Podle nejrozumnějších názorů jazykovědců dochází hlavně k nahrazování adverbálního genitivu strukturním akuzativem. Výše uvedené výsledky jazykového výzkumu tuto tendenci potvrzují. Nejlépe pozorovatelná je tato tendence u sloves využít, použít a užít, u kterých si na základě dat z ČNK dovoluujeme potvrdit, že již nově získala akuzativní vazbu. V minulosti byla běžná s vazbou genitivní, ale v současné češtině se v jejich případě podle ČNK už více užívá vazby akuzativní. Další potvrzenou vývojovou tendencí bylo pozůstávání genitivních vazeb u abstraktních substantiv. Pro náš jazykovědný výzkum jsme opět využili sloveso využít, které jsme zadávali do ČNK ve spojení s různými abstraktními substantivy. U všech vybraných konstrukcí byl zaznamenán nápadně větší výskyt genitivních vazeb před vazbami akuzativními. Jedinou výjimkou bylo slovní spojení využít + internet, u něhož byl zjištěn větší počet výskytů s akuzativní vazbou. U konstrukcí sloves s konkrétními substantivy jsme analyzovali konkurenci akuzativu vůči genitivu. Tato konkurence byla také potvrzena, u vyhledaných spojení se mnohem častěji vyskytovala vazba akuzativní. Výjimkou bylo

slovní spojení dosáhnout + vrchol, u kterého byly vygenerovány v ČNK pouze genitivní vazby, i přestože podle Miroslava Grepla a Petra Karlíka toto sloveso nově získává také akuzativní vazby. Pokud jsme zadali sloveso dosáhnout bez konkrétního substantiva, nezaznamenali jsme žádné spojení s akuzativem.

Zaměřili jsme se také na konkurenci adnominálního genitivu posesivního vůči posesivním adjektivům. Adnominální genitiv má tendenci konkurovat posesivním adjektivům ve významu přivlastňování, zvláště pokud se jedná o jiné vztahy než primárně posesivní (např. *autorův záměr* – *záměr autora*).

U lokálu jsme směřovali naši pozornost k variantnosti koncovek a jejich morfonologickým alternacím. Konkrétní příklady jsme použili z internetové jazykové příručky, podle které je distribuce koncovky závislé na syntaktické funkci, kterou substantivum ve větě zastává. Koncovka *-u* je typická pro příslovečné určení místa, zatímco pro předmět je frekventovanější užití koncovky *-e*. Toto tvrzení může být potvrzeno pouze částečně, protože například u substantiva chrám byl zaznamenán větší výskyt koncovky *-u*, pokud se jednalo o příslovečné určení. Podobně tomu bylo také u substantiva účet ve funkci příslovečného určení, u něhož se koncovka *-u* vyskytovala výrazně více než koncovka *-e*. Dále jsme vyvrátili tvrzení Karla Kamiše, že nedochází k tendenci nahrazování původní koncovky *-e* koncovkou *-u* v lokálu názvů měst deklinačního vzoru hrad. Podle Českého národního korpusu bylo toto tvrzení pravdivé pouze u názvu města Nymburk, u Mělníku a Rakovníku se naopak vyskytuje větší výskyt koncovky *-u* v lokálu.

Tato bakalářská práce by mohla být využita jako vhodná příručka pro podání globálního pohledu na český pádový systém a námi vybrané pády. V práci byly potvrzeny či vyvráceny vývojové tendence, ke kterým v současné češtině čím dál více dochází.

11 Seznam použité literatury

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s.

GEBAUER, Jan. *Historická mluvnice jazyka českého: Díl IV. SKLADBA*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1557-0.

GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, 799 s. ISBN 978-80-7106-624-8.

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba spisovné češtiny*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 463 s.

HAUSENBLAS, Karel. *Vývoj předmětového genitivu v češtině*. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1958, 230 s.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981

KAMIŠ, Karel. *Lokál a jeho problematika v současné češtině a slovenštině*. Praha: Univerzita Karlova, 1986. ISBN 60-051-86.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 604 s. ISBN 80-7106-484-X.

KOPEČNÝ, František. *Základy české skladby*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, 335 s.

SVOZILOVÁ, Nad'a a Ludmila UHLÍŘOVÁ. Přivlastňovací 2. pád versus přídavné jméno (individuálně) přivlastňovací (10 stupňů Celsia). *Naše řeč*. 1990, roč. 73, č. 1, s. 11-17.

ŠMILAUER, Vladimír. *Novočeská skladba*. 3. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, 574 s.

TRÁVNÍČEK, František. *Mluvnice spisovné češtiny II*. 3. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951.

ULIČNÝ, O. *Instrumentál v struktuře české věty*. 2. Praha: Karolinum, 2000, 166 s., Acta Universitatis Carolinae. ISBN 80-7184-776-3.

ULIČNÝ, Oldřich. *Poznámky k analytizaci v slovanských jazycích a ke struktuře jedné české NP s adnominálním genitivem*. Slavia, 82. Česká slavistika. Příspěvky k 15. mezinárodnímu sjezdu slavistů. Praha: Slovanský ústav AV ČR, 2013, s. 235-239. ISSN 0037 – 6736.

ULIČNÝ, O. a O. BLÁHA *Úvahy o české morfologii: Studie k moderní mluvnici češtiny 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3633-3.

VEČERKA, Radoslav. O vývoji předmětového genitivu v češtině. *Naše řeč*. 1960, roč. 43, č. 5-6, s. 170-175.

12 Seznam použitých internetových zdrojů

DVOŘÁK, V. Akuzativ. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/AKUZATIV>

KARLÍK, P. Genitiv. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/GENITIV>

KARLÍK, P. Lokál. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LOK%C3%81L>

Skloňování mužských jmen vzoru „hrad“ – 6. p. j. č. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2017 [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=223>

ULIČNÝ, O. a L. VESELOVSKÁ, Pád. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/P%C3%81D>

Zvratné sloveso. *Wikipedie* [online]. 2016 [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zvratn%C3%A9_sloveso